

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาเยาวชนด้วยดนตรีไทย กรณีศึกษา : เยาวชนในเขตพื้นที่ ตำบลแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 การพัฒนาและการพัฒนาชุมชน

1.1.1 ความหมายของการพัฒนา

1.1.2 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

1.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

1.2 การพัฒนาเด็กและเยาวชน

1.2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน

1.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

1.3 ดนตรีไทย

1.3.1 ความสำคัญและประโยชน์ของดนตรีไทย

1.3.2 การเรียนการสอนดนตรีไทย

1.3.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้

1.3.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถ

1.3.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียภาพ

1.4 ชุดกิจกรรม

1.4.1 ความหมายชุดกิจกรรม

1.4.2 การสร้างชุดกิจกรรม

1.4.3 องค์ประกอบชุดกิจกรรม

1.4.4 แนวคิดการทดสอบประสิทธิภาพชุดกิจกรรม

1.4.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. กรอบความคิดในการวิจัย

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 การพัฒนาและการพัฒนาชุมชน

1.1.1 ความหมายของการพัฒนา

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 5) อธิบายว่า การพัฒนา มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายจากรูปศัพท์ คือ หมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ

จิตยา สุวรรณชฎ (2527 : 354) อธิบายว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ

ทวี ทิมขำ (2528 : 1) อธิบายว่า การพัฒนา หมายถึง การพัฒนานั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้นหรือดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่

พระราชวรมนู (2530 : 16 - 18) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า “การพัฒนา” ในทางพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความสุข มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การพัฒนาในความหมายนี้มีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในความหมายทางการวางแผน คือ เป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น แตกต่างกันเพียงการวางแผนให้ความสำคัญที่วิธีการดำเนินงาน ส่วนพุทธศาสนามุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้น คือ ความสุขของมนุษย์เท่านั้น

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ และพูนศิริ วัจนะภูมิ (2534 : 13) อธิบายว่า การพัฒนา หมายถึง การชักชวนหรือการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการปฏิบัติตามแผนและโครงการอย่างจริงจัง และเป็นลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันในลักษณะที่เป็นวงจร ไม่มีการสิ้นสุด

ปกรณ ปรียากกร (2538 : 5) การพัฒนา มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Development” แปลว่า การเปลี่ยนแปลงที่ละเล็กทีละน้อยโดยผ่านลำดับขั้นตอนต่างๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้นเติบโตขึ้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ

สนธยา พลศรี (2545 : 5) อธิบายว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นทั้งทางด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อม ด้านการวางแผนโครงการและดำเนินการโดยมนุษย์ เพื่อประโยชน์แก่ตัวของมนุษย์เอง

Norman (1971) อธิบายว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านปริมาณให้มากขึ้นและจะต้องเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพอีก นั่นคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมด้วย

Garbison (1971) อธิบายว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางสังคม ประเพณีนิยม ไปสู่สมรรถภาพการผลิตที่ทันสมัย

Streeten (1972) อธิบายการพัฒนา หมายถึง เป้าหมาย และ กระบวนการที่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิตและการทำงาน การเปลี่ยนแปลงสถาบันต่างๆ ทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย

จากความหมายการพัฒนา ของนักวิชาการและนักการศึกษาที่กล่าว มาแล้วข้างต้นซึ่งถ้าพิจารณาแล้วพอสรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้เกิดขึ้น ทำให้ เติบโตขึ้น ทำให้เปลี่ยนแปลงหลากหลายขึ้น

1.1.2 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526 : 10) ได้ให้ความหมายของการพัฒนา ชุมชน ว่าเป็นกระบวนการที่รัฐบาลและประชาชนในชุมชนร่วมมือการวางแผนเพื่อปรับปรุง สร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม ตามความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งตนเองของประชาชนแต่ถ้าประชาชนไม่เกิดความคิดริเริ่มด้วยตนเอง รัฐบาลก็ใช้เทคนิค กระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นและถ้ามีความจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน หรือองค์การภายนอกชุมชนได้

กรมการพัฒนาชุมชนของประเทศไทย (2527 : 1) ได้ให้ความหมายไว้ ว่า “การพัฒนาชุมชน” คือ การพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชนเพื่อให้เกิดความ เชื่อมมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้านและชุมชน ให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยการร่วมมือ กันระหว่างประชาชนกับรัฐบาลเป็นวิธีการนำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับความต้องการ ของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

ทวี ทิมขำ (2528 : 4 – 5) ได้กล่าวสรุปความหมายของคำว่า พัฒนา ชุมชนไว้ 7 ประการ คือ

1. การพัฒนาชุมชน คือ ความพยายามที่จะยกมาตรฐานการครองชีพ ของประชาชนภายในกลุ่มให้ดีขึ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชน คือการทำให้คนที่อยู่ ในชุมชนนั้นมีความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากราษฎรเองเข้ามาคิดพิจารณา ตัดสินใจและดำเนินการพัฒนาด้วยตนเองบนพื้นฐานของความสมัครใจ และมีความรับผิดชอบ ที่จะช่วยตนเอง

2. การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม หรือ ลักษณะทางกายภาพตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้ดีขึ้น

3. การดำเนินงานจะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน ทั้งนี้หมายถึงว่า กิจกรรมใด ๆ ที่จะนำไปส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติ จะต้องเป็นกิจกรรมที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการอยู่แล้ว หรือเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชน และพยายามกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้สึกถึงความจำเป็นนั้นได้

4. การพัฒนาชุมชน ต้องใช้หลักการยั่วยุ เร่งเร้า ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่ม ตลอดจนการดำเนินการไปตามโครงการพัฒนานั้น ๆ

5. รัฐบาลหรือหน่วยงานอื่น ที่จะให้ความช่วยเหลือจะต้องพิจารณาให้ความช่วยเหลือเฉพาะสิ่งที่เกินความสามารถที่ชุมชนหรือราษฎรจัดหามาได้เอง เช่น ความรู้ทางวิชาการ วัสดุ และเงินเท่าที่จำเป็น

6. การพัฒนาชุมชนจะต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงทำหน้าที่เป็นผู้ยั่วยุกระตุ้นเตือนให้ประชาชนมีความคิดริเริ่มในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

7. จะต้องมีความร่วมมือกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกสาขาเพราะปัญหาของชุมชนอยู่นอกเหนือความสามารถของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ และการพัฒนาชุมชนเรา มุ่งที่จะพัฒนาในทุกๆ ด้าน

Sautoy (1962) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่น่ามาสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน ประกอบด้วย การช่วยตนเอง การให้ความสำคัญต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ลักษณะของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และลักษณะอื่นๆ ของชุมชนแห่งนั้นเป็นส่วนรวม

Dunham (1973) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า การรวมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่น และดำเนินการไปในแนวทางที่ตอบสนองการโดยอาศัยความร่วมมือกำลังของราษฎรในชุมชนนั้น ในการช่วยเหลือตัวเองและร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรอาสาสมัครอื่นๆ

Ratman (1973) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชน ในระดับท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง อันจะเป็นทางนำไปสู่เป้าหมายและปฏิบัติการต่างๆ

จากความหมายการพัฒนาชุมชน ที่หน่วยงานเกี่ยวข้องและนักวิชาการได้กล่าวแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาคน, กลุ่มคน, สภาพแวดล้อมตามความต้องการของคนหรือกลุ่มคนให้เกิดความเหมาะสมและสมดุลอย่างมีคุณภาพ

1.2 การพัฒนาเด็กและเยาวชน

1.2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2527 : 1 - 4) อ้างถึงใน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนพอสรุปได้ ดังนี้

เด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่างแรกเกิดจนถึงอายุ 14 ปี การพัฒนาเด็ก หมายถึง การพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี กล่าวคือ อย่างน้อยที่สุดเด็กทุกคน ควรได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานส่วนการพัฒนากิจกรรม และบริการเชิงสังคมที่ให้แก่เด็กนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาเด็ก ผู้ใหญ่และสังคมรอบตัวเด็กจะต้องเปิดโอกาส ให้เด็กมีส่วนร่วมแสดงบทบาทที่เหมาะสมและสนองตอบต่อสังคมด้วย

เยาวชน หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 15 - 25 ปี การพัฒนาเยาวชนมีแนวคิดพื้นฐาน 6 ประการ คือ

1. เยาวชนมีเกียรติ สิทธิ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
2. การพัฒนาคนนั้นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต
3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ปรากฏชัดเจน กล่าวคือความยากจนการมีโรคภัย ไข้เจ็บ ความด้อยโอกาสทางการศึกษาเป็นต้น มีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาเยาวชน
4. เยาวชนเป็นช่วงชีวิตที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ยิ่งไปกว่านั้นเยาวชนเป็นผู้สืบเนื่องมรดกทางวัฒนธรรม และความอยู่รอดของชาติ
5. เยาวชนเป็นผู้ทั้งได้รับการพัฒนาและสามารถเป็นผู้ดำเนินการพัฒนา ได้ด้วย
6. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและต้องลงทุนสูง

สมิทธิ์ สระอุบล (2534 : 5 - 7) อ้างถึงใน เสาวนีย์ เสนาสู (2532) ได้อธิบายแนวคิดการพัฒนาเยาวชนพอสรุปได้ ดังนี้

1. เยาวชนเป็นแรงงานแฝงเยาวชนที่อยู่นอกโรงเรียนน่าจะพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองได้ แต่ด้วยขาดความรู้ ทักษะ ความคิด โอกาส ทุนและทรัพยากร จึงทำให้เยาวชนเหล่านี้ไม่ได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่
2. เยาวชนเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อเยาวชนเป็นแรงงานแฝงที่ว่างงาน เยาวชนเหล่านี้จึงมีแนวโน้มสร้างปัญหาทางสังคม อบายมุข สิ่งเสพติด อาชญากรรม ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์กับการตกเป็นเหยื่อของสังคม
3. เยาวชนเป็นภาระต่อการพัฒนา ในกระบวนการพัฒนาประเทศนั้นมีเยาวชนจำนวนค่อนข้างมาก ที่น่าจะช่วยตนเองได้ แต่กลับยังไม่สามารถผลิตเพื่อตนเองหรือพึ่งตนเองได้จึงกลายเป็นผู้รับ ผู้บริโภค ผู้ใช้จ่ายของสังคมที่สังคมต้องแบกรับเป็นภาระ

4. เยาวชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ในกระบวนการระดมประชากร ทั้งประเทศมุ่งสู่การพัฒนาประเทศให้ทันสมัย การสร้างเยาวชนให้เป็นเครื่องมือการผลิตนั้น ต้องลงทุนด้วยงบประมาณมหาศาล ในการจัดการฝึกอบรมให้เกิดทักษะทางการผลิต ตลอดจนการสร้างงานให้มากขึ้นด้วยซึ่งไม่แน่ว่าจะประสบผลสำเร็จเพราะเยาวชนเป็นมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจเป็นธรรมชาติ

5. เยาวชนเป็นความหวังของสังคมใหม่ เยาวชนถูกจัดเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความสำคัญในการระดมการพัฒนาประเทศ ทำอย่างไรจึงจะทำให้เยาวชนเป็นความหวังของสังคมใหม่ เป็นอนาคตของชาติ เป็นผู้ใช้แรงงานอย่างเต็มความสามารถ เป็นผู้ไม่สร้างปัญหาเป็นผู้ไม่กระทำตนเป็นภาระ เป็นเครื่องมือการผลิตที่ตระหนักถึงสังคม ส่วนรวมถึงจุดหมาย และความหมายแห่งการมีชีวิตอยู่

สมภพ เรื่องตระกูล (2543 : 16 – 17) ได้อธิบาย พัฒนาการของบุคคล ตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยรุ่น ที่มีผลต่อแนวคิดการพัฒนาเด็กและเยาวชน ดังนี้

วัยทารก เป็นช่วงเวลาซึ่งต้องมีการปรับตัวต่อโลกภายนอก

เด็กก่อนวัยเรียน 1.5 – 3 ปี มีงานพัฒนาที่สำคัญคือ การพัฒนาความเป็นอิสระ และเป็นตัวของตัวเอง การมีวุฒิภาวะของระบบกล้ามเนื้อซึ่งมีความแข็งแรง และใช้ไต่คล่องแคล่วขึ้นจะทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณค่านอกจากนี้เด็กยังสามารถคิด และใช้ภาษาในการสื่อสารแนวคิดต่าง ๆ ได้ดีขึ้น จากการใช้คำพูดได้เพียง 2 – 3 คำ เพื่อแสดงความรู้สึกโดยตรง พัฒนาไปสู่ความสามารถในการใช้ภาษา บอกถึงความต้องการต่าง ๆ ของตนได้ ในช่วงเวลานี้ เด็กจะเกิดทัศนคติต่อบุคคลอื่น และอาจแสดงพฤติกรรมต่อต้าน ปฏิเสธ ไม่เชื่อฟัง บิดามารดาซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวของตัวเองของเด็ก

เด็กในวัยเรียน เป็นช่วงเวลาที่เด็กเริ่มเรียนรู้การแยกจากครอบครัวพัฒนาความเป็นอิสระและเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นการที่เด็กจะพัฒนาตนเองได้ดีเพียงใดขึ้นกับองค์ประกอบหลายประการที่สำคัญประการหนึ่ง คือความสามารถของบิดามารดาในการส่งเสริมเด็กให้มีพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งมีการสนับสนุนให้เด็กใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่

เด็กวัยรุ่น มีงานพัฒนา 4 งานหลักคือ 1) การรู้จักตนเอง 2) ความสามารถที่จะแยกจากครอบครัว และมีจุดมุ่งหมายเรื่องการมีครอบครัว 3) พัฒนาความรัก และ 4) มีการเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ โดยมีความสามารถในการควบคุมตนเอง และพัฒนาความสามารถในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่

สมภพ เรื่องตระกูล (2543 : 1) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของเด็กและเยาวชน ที่มีผลต่อแนวคิดการพัฒนา โดยแบ่งออกเป็นพัฒนาการด้านต่าง ๆ 10 ด้าน ดังนี้

1. การเคลื่อนไหว
2. การรับรู้
3. อารมณ์
4. ภาษาและคำพูด
5. การรู้การเข้าใจ
6. ความจำ
7. จริยธรรมและคุณธรรม
8. ความผูกพันรักใคร่
9. เรื่องเพศ
10. อุปนิสัย

กรมสุขภาพจิต (2544ข : 6 -11) ได้อธิบายถึง พัฒนาการในช่วงวัยรุ่นที่มีผลต่อแนวความคิดการพัฒนาพอสรุปได้ ดังนี้

วัยรุ่น หมายถึง ช่วงชีวิตระหว่างวัยเด็กกับผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่ง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงอันซับซ้อนและสลับสนร่วมกันหลายด้าน ในระบบต่างๆ ของร่างกาย รวมทั้งระบบเพศ ด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและจริยธรรม ซึ่งมีจุดเริ่มต้นและการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป ในแต่ละบุคคลโดยเฉลี่ยแล้ววัยรุ่นจะอยู่ในช่วงอายุ 10 -19 ปี ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. วัยรุ่นตอนต้น จะมีอายุระหว่าง 10 - 13 ปี เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมากจึงมีความคิดหมกมุ่นกังวลกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ทำให้อารมณ์หงุดหงิด แปรปรวนง่าย วัยรุ่นระยะตอนต้นชอบที่จะคลุกคลีกับเพื่อนเพศเดียวกัน วัยรุ่นต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ ต้องการทำตัวเป็นเหมือนเพื่อน ลอกเลียนลักษณะไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย ทรงผม หรือท่าทาง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ

2. วัยรุ่นตอนกลาง จะมีอายุระหว่าง 14 - 16 ปี เป็นวัยที่ยอมรับสภาพร่างกายที่เป็นหนุ่มเป็นสาวได้แล้ว มีความคิดลึกซึ้งจึงหันมาใฝ่หาอุดมการณ์และเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อ ความเป็นตัวของตัวเอง และพยายามเอาชนะความผูกพันเกาะยึด พี่งพาบิดา มารดา วัยนี้ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมากขึ้น การคบเพื่อนจะขยายกว้างขึ้นเพื่อสร้างมิตรภาพกับเพื่อนใหม่ๆ เช่น การประกาศหาเพื่อนทางจดหมาย จับกลุ่มตั้งชมรมดึงดูดวัยรุ่นที่มีความสนใจ มีความคิด เจตนาแนบแน่นๆ กันเข้าด้วยกัน

3. วัยรุ่นตอนปลาย มีอายุระหว่าง 17 - 19 ปี เป็นเวลาของการฝึกวิชาชีพ ตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสม และสามารถมีความรักใคร่ผูกพันกับผู้อื่นได้ วัยรุ่นจำเป็นต้องรู้จักโลกภายนอก นอกเหนือจากครอบครัวด้วย และต้องมีการสำรวจตนเองเพื่อให้ตระหนักและตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตให้เหมาะกับตนเอง

กรมสุขภาพจิต (2544ข : 5) ได้กล่าวถึง แนวความคิดพัฒนาเยาวชน การส่งเสริมสุขภาพจิต และการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในวัยรุ่น ควรมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มวัยรุ่นทั่วไป กลุ่มวัยรุ่นที่มีความเสี่ยงสูง และกลุ่มวัยรุ่นที่มีอาการ سوءเค้าว่ำ เริ่มมีปัญหาด้านสุขภาพจิตโดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทักษะ และความสามารถในการปรับตัว เมื่อเผชิญกับความเครียดในชีวิตซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตได้เป็นสำคัญ

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2544 : 17) ได้กล่าวถึงแนวความคิดพัฒนาเยาวชนการเสริมสร้างให้เยาวชนเกิดความมั่นใจ และภูมิใจในตัวเอง โดยเฉพาะกิจกรรมหรือการกระทำที่มีคุณค่าต่อร่างกายและจิตใจของเยาวชน เช่น กีฬา ดนตรี จะช่วยดึงความสนใจของเยาวชนออกไปจากการคบเพื่อนต่างเพศ และการซิงสุกก่อนห้ามและปัญหาจากสังคมอื่นๆ

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2546 : 5 – 7) ได้เสนอทฤษฎีที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเยาวชน 3 ทฤษฎีหลักพอสรุปได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาเหตุผลทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Moral Reasoning) เป็น ทฤษฎีที่อาศัยหลักจิตวิทยาสาขามนุษยนิยม โดยมีฐานความคิดจากทฤษฎีพัฒนาทางสติปัญญาของเพียเจท์ (1959) ซึ่งแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ 6 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 ขั้นการหลบหลีกการลงโทษ (อายุ 2 – 7 ปี) คือ การหลีกเลี่ยงไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหารางวัล (อายุ 7–10 ปี) คือ มุ่งที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการอยากจะได้

ขั้นที่ 3 ขั้นการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10 – 13 ปี) คือ การคล้อยตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ขั้นที่ 4 ขั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (อายุ 13 – 16 ปี) คือ ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม จึงจะกระทำในสิ่งนั้นและสังคมนั้นคาดหวัง จะให้ตนทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) คือ การถือประโยชน์ของคนหมู่มากไม่ทำตนขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมนี้สามารถบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่) คือ การยึดอุดมคติที่เป็นหลักประจำของตน ซึ่งบุคคลที่มีจริยธรรมนี้จัดว่าเป็นผู้มีจริยธรรมขั้นสูงสุด

2. ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow Theory Of Need Gratification) มาสโลว์กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีความต้องการที่จะสนองความต้องการให้กับตนเองทั้งสิ้น มาสโลว์จึงได้จัดความต้องการของมนุษย์เป็นลำดับขั้นโดยเริ่มจากความต้องการขั้นต่ำสุดขึ้นไปหาความต้องการขั้นสูงสุด ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางร่างกาย เป็นความต้องการที่ถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ การนอนหลับ การขับถ่าย เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัยหากความต้องการขั้นแรกได้รับการตอบสนองเพียงพอแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการเรื่องอื่นต่อไปอีก คือความต้องการความปลอดภัยซึ่งได้แก่ ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ความเป็นปึกแผ่นความคุ้มครองความปลอดภัยจากความวิตกกังวล ความต้องการอยู่ในระเบียบ ความต้องการกฎหมายคุ้มครอง

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของถ้าถ้าความต้องการขั้นที่ 1 และ 2 ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอแล้วก็就会有ความต้องการในในเรื่องความรักและความเป็นเจ้าของเพิ่มขึ้นอีก ทุกคนต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่ตนเองจะต้องเกี่ยวข้องกับด้วย มนุษย์ทุกคนอยากได้รับความรักจากคนอื่น อยากให้ตนเองเป็นที่รักและอยากรักผู้อื่น

ขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องเป็นความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่าทั้งในสายตาตนเองและสายตาของผู้อื่น

ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะเข้าถึงหลักสัจการที่ตนยึดถือ เมื่อความต้องการทั้ง 4 ขั้นได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ มนุษย์จะมีความต้องการที่จะรู้จักตนเองตรงตามสภาพที่ตนเองเป็นอยู่ เข้าใจถึงความสามารถความสนใจและความถนัดของตนเอง

3. ทฤษฎีเสริมสร้างค่านิยมของแรธส์ (Value Clarification) สำคัญทฤษฎีเสริมสร้างค่านิยมของแรธส์ว่า ควรจะมีลักษณะ 7 ประการ ดังนี้

ขั้นการเลือก

1. เลือกอย่างเสรีไม่มีใครบังคับให้เลือก
2. เลือกจากตัวเลือกหลายตัว
3. เลือกโดยผ่านการพิจารณาถึงผลที่จะตามมาทั้งทางบวกและลบ

ขั้นการนิยมนิยม

4. เลือกแล้วมีการภาคภูมิใจในสิ่งที่เลือก
5. เลือกแล้วยอมรับในสิ่งที่เลือกอย่างเปิดเผย

ขั้นตอนการปฏิบัติ

6. เลือกแล้วลงมือปฏิบัติตามค่านิยมที่เลือกนั้นจริง
7. ปฏิบัติตามค่านิยมที่เลือกอย่างต่อเนื่อง

Emery and others (1993) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการพัฒนาเยาวชน ว่า เยาวชนจะเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งจะเป็นการประเมินคุณค่าของตนเอง ในประสบการณ์ 3 ส่วน คือ ความรู้สึกมีคุณค่าของตนต่อกลุ่มเพื่อน ต่อครอบครัวและต่อโรงเรียน

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ที่หน่วยงานเกี่ยวข้องและนักวิชาการ กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาเด็ก และเยาวชนควรคำนึงและพิจารณา คือ หนึ่ง พัฒนาการทางร่างกายของเด็กและเยาวชนในช่วงวัยต่างๆ เช่น เด็กก่อนวัยเรียน เด็กในวัยเรียน เด็กวัยรุ่น เป็นต้น, สอง พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่แสดงออกมาในด้านต่างๆ ตามช่วงวัย, สาม พิจารณาหาวิธีการหรือกระบวนการที่จะนำไปใช้พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมสอดคล้องกับช่วงวัย และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยอาศัยหลักการทางทฤษฎี

แนวทางในการปฏิบัติ หรือให้การเรียนรู้ ซึ่งการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยก็ได้ใช้แนวคิดและหลักทฤษฎีต่างๆ มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามที่ได้สรุปมาข้างต้น

1.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

สมพร เทพสิทธา (2528 : 13 – 19) ได้กล่าวถึง ปัญหาเยาวชนด้านศีลธรรม วัฒนธรรมจริยธรรม ว่ามีปัญหาดังกล่าว 15 ประการสรุปได้ ดังนี้

1. การแต่งกาย ชายวัยรุ่นนิยมแต่งกาย แบบก๊วยตะวันออก สาววัยรุ่นนิยมแต่งกายยั่วยวนหรือจู้จี้ในทางกามารมณ์
2. ความหุรหุราฟุ่มเฟือยเกินฐานะ เช่น การชื้อรถยนต์ราคาแพง การใช้ของราคาแพง เป็นต้น
3. การมั่วสุม ลุ่มหลงในอบายมุข หมายถึง การดื่มเหล้า เที่ยวกลางคืน เล่นการพนัน เกียจคร้านการทำงาน เป็นต้น
4. การติดยาเสพติดให้โทษวัยรุ่นติดยาส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง อายุ 16 – 24 ปี
5. เสรีภาพในทางเพศ การมีสัมพันธ์ทางเพศในวัยเรียนมีมากขึ้นการรัติกหรือทำแท้งมีมากขึ้น มีความสำส่อนทางเพศมากขึ้น
6. การค้าประเวณีโดยสมัครใจ หรือถูกบังคับเยาวชนที่เป็นหญิงตกเป็นเหยื่อกามตันทูกนำมาค้าประเวณีในรูปแบบต่างๆ จนเป็นเหตุให้เสียการเรียนติดโรคร้ายแรง เป็นต้น
7. สิ่งลามกอนาจาร มีสิ่งลามกอนาจารเกิดขึ้นหลายรูปแบบเผยแพร่กว้างขวาง อันเป็นผลเสียหายต่อศีลธรรม วัฒนธรรมและจิตใจของเยาวชน
8. การบังคับใช้แรงงานเยี่ยงทาสเนื่องจากความยากจนทำให้หลายครอบครัวต้องเอาบุตรหลานของตนมาขอทำงานจากโรงงาน เด็กทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือได้รับเพียงเล็กน้อยแต่ต้องทำงานมาก
9. ความยากจนและการว่างงาน เยาวชนจำนวนไม่น้อยต้องหยุดเรียนกลางคันหลายคนไม่มีอาหารกลางวัน ขาดเครื่องแต่งตัว ขาดอุปกรณ์การเรียน เป็นต้น
10. การเคารพผู้ใหญ่ บุพการี ครู อาจารย์ สังคมปัจจุบันมีพฤติกรรมของเยาวชนบางกลุ่มบางพวกที่สื่อแสดงให้เห็นว่าได้ละเลย ต่อการเคารพผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสกว่า
11. ความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน เยาวชนสมัยปัจจุบันมีแนวโน้มไปในทางเอาอย่างวัฒนธรรมตะวันตก
12. การมีวินัยและการเคารพกฎหมายของบ้านเมือง บางคนมีความเข้าใจผิดว่าวินัย คือ สัญลักษณ์ของเผด็จการ ทำให้ต่อต้านการปลูกฝังระเบียบวินัย
13. การทะเลาะวิวาทกันของเยาวชน สาเหตุเป็นลักษณะรักพวกพ้อง ตัดสินข้อพิพาทด้วยการใช้กำลังแทน การเจรจาด้วยสติปัญญา

14. เยาวชนกระทำผิดหรือยูวอาชญากร การกระทำผิดของเยาวชน น่าเป็นห่วงมากในเรื่องของความผิดทางเพศ การประทุษร้ายต่อร่างกายต่อทรัพย์สินและยาเสพติดให้โทษ

15. เยาวชนกับคุณธรรมทางศาสนา เยาวชนขณะนี้ส่วนใหญ่ขาดหลักยึดทางใจ ชีวิตไม่มีธรรมกำกับหรือไม่มีเครื่องเหนี่ยวรั้ง

สมิทธ์ สระอุบล (2534 : 75 – 81) อ้างถึงใน คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ได้กล่าวไว้ในส่วนของเยาวชนที่นับว่าเป็นปัญหานั้นสามารถมองได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านของตัวเยาวชนเองด้านสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน และด้านการประสานงานการพัฒนาเยาวชน ดังนั้นในแต่ละด้านต่างก็มีปัญหาและสาเหตุซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การพัฒนาเยาวชนด้านสุขภาพกายและจิต ปัญหาที่เกิดขึ้นของเยาวชนช่วงอายุ 15 - 25 ปี คือ อุบัติเหตุ ไข้มาลาเรีย มะเร็ง ปอดอักเสบ โรคทางเพศสัมพันธ์

2. การพัฒนาเยาวชนด้านสติปัญญาและความสามารถพื้นฐาน เยาวชนที่ไม่อยู่ในระบบโรงเรียนขาดการได้รับการเสริมสร้างสติปัญญาและการศึกษาอบรมให้มีความคิดริเริ่ม รู้จักคิด และรู้จักแก้ปัญหา

3. การพัฒนาเยาวชนด้านการเตรียมให้มีอาชีพความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงาน การศึกษาและพัฒนากำลังคนไม่สอดคล้องกัน

4. การพัฒนาเยาวชนด้านสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม ปัญหาของเยาวชนคือ ประกอบอาชีพบริการทางเพศ มีความสนใจทางศาสนาในเกณฑ์ต่ำ มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ไม่เหมาะสม ผักใฝ่ในวัฒนธรรมต่างประเทศที่ไม่เหมาะสม

5. การพัฒนาเยาวชนด้านการเมือง การปกครอง เยาวชนจำนวนมากขาดค่านิยมประชาธิปไตย ขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองการปกครอง

6. สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน เช่น สถาบันครอบครัว ชุมชน ศาสนา ธุรกิจเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

7. การประสานงานการพัฒนาเยาวชน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น การขาดอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา, กลไกในการวางแผน ปฏิบัติ ประสานงานติดตามผลในระดับภูมิภาค, ภาคเอกชนขาดการรวมกลุ่มและประสานงานระหว่างเอกชนกับรัฐ

Erikson (1968) กล่าวถึง อุปสรรคที่สำคัญของวัยรุ่นว่าการค้นหาตนเองในวัยรุ่นเป็นลักษณะพัฒนาการที่สำคัญประจำวัยซึ่งต้องพัฒนาให้พบตนเองจึงจะผ่านพ้นภาวะวิกฤตในวัยรุ่นและเข้าสู่วัยผู้ใหญ่อย่างมีตัวตนอันมั่นคงเด็กวัยรุ่นที่ไม่อยากค้นหาตัวเองและผู้ที่หาตัวเองไม่พบ คือ วัยรุ่นผู้มีตัวตนอันสับสน เด็กวัยรุ่นเหล่านี้เป็นปัญหาของบ้านของสถานศึกษาและของสังคม ในรายที่ร้ายแรงก็กลายเป็นอาชญากร อันธพาล ติดยาเสพติด เป็นต้น

Fuhrman (1990) กล่าวถึง อุปสรรคที่มีผลต่อวัยรุ่นว่า อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีมากกว่าอิทธิพลของครอบครัว เด็กวัยรุ่นจะเลือกเข้าหาเพื่อนของตนมากกว่าพ่อแม่ มีการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าเพื่อนสนิทของคนเรามากจะเป็นเพื่อนในช่วงวัยรุ่น

จากปัญหาและอุปสรรคที่นักวิชาการ ได้กล่าวและนำเสนอไว้ข้างต้น พอสรุป ได้ว่าปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเด็กและเยาวชน นั้นสามารถแบ่งออกได้ 3 ส่วน คือ ปัญหาเฉพาะตัวของเด็กและเยาวชน, ปัญหาขององค์กรหรือผู้ให้การพัฒนาเด็กและเยาวชน, ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนา

1.3 คนตรีไทย

1.3.1 ความสำคัญและประโยชน์ของคนตรีไทย

คณะกรรมการโครงการสารานุกรมไทยฯ เล่ม 1 (2533 : 241 - 242) อธิบายถึง ความสำคัญของคนตรีไทยว่า “ดนตรี คือ เสียงเป็นทำนองเพลงหรือจังหวะ ดนตรีของไทยก็สร้างขึ้นตามลักษณะที่คนไทยเห็นงามเห็นเพราะ” “ไทยเรามีดนตรีมาแต่โบราณ ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของเราเวลาทำบุญที่มีพระสงฆ์สวดมนต์เย็นก่อนจะเริ่มงานก็มี ปี่พาทย์โหมโรงและตีกลองดังตุมๆ ต่อมๆ บอกให้รู้ว่างานเริ่มขึ้นแล้ว การบรรเลงดนตรีจะมีตลอดงานนั้น เวลามีการเทศน์มหาชาติที่วัด ก็มีการบรรเลงเพลง ประจำกัณฑ์เทศน์แต่ละกัณฑ์ ในงานศพมีการบรรเลงเพลงเป็นระยะเรามีเพลงซึ่งจัดไว้สำหรับงานแต่ละอย่างแต่ละเวลา เช่น ก่อนพระสงฆ์สวดมนต์เย็นในเวลาทำบุญใช้เพลงโหมโรงเย็น เมื่อพระสงฆ์มาครบแล้วปี่พาทย์ก็บรรเลงเพลงช้า ครั้นพระสงฆ์สวดมนต์จบปี่พาทย์ก็บรรเลงเพลงกวาวโนและเพลงเชิด เช่นนี้เป็นต้น”

มนตรี ตราโมท (2540 : 9 – 10) ได้อธิบายความสำคัญของคนตรีไทย ที่มีต่อสังคมไทย ดังนี้

ในวงการการศึกษา เกิดสถาบันดนตรีหลายแห่งทั้งของรัฐและเอกชน ทำการเรียนการสอนการศึกษาวิจัยการประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้ทางดนตรี เกิดปริญญาทางดนตรีและผลิตบุคลากรทางดนตรีมาปรับใช้สังคมหลากหลายระดับ

ในวงการราชการ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการร้องรำทำเพลง จัดกิจกรรมทางด้านนี้กันอย่างแพร่หลาย มีการปูนบำเหน็จยกย่องนักดนตรีไทยให้เป็นศิลปินแห่งชาติและรางวัลอื่นๆ ตามวาระอันสมควร เกิดการออกกำหนดกฎระเบียบของรัฐบาลว่าด้วยมาตรฐานดนตรีไทยใช้สำหรับชักจูงทิศทางของสังคมดนตรีไทยชาวบ้าน

ในวงการค้าขาย มีแหล่งผลิตเครื่องดนตรีไทย แหล่งขายเครื่องดนตรี แหล่งขายงานบันทึกเสียงเพลงกันมากขึ้น มีสื่อมวลชนทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นไปในโลกดนตรีไทยให้กับสังคมอย่างคึกคัก

ในวงการการท่องเที่ยว เสียงดนตรีไทย นักดนตรีไทย เครื่องดนตรีไทย รำไทย อาหารไทยและการต้อนรับแบบไทย ๆ เป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งของการขาย ศิลปวัฒนธรรมแบบฉาบฉวย ฯลฯ สารพัดจะฟังมี

มนตรี ตราโมท (2540 : 90 – 91) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของดนตรีไทย ไว้ 2 สถาน คือ ประโยชน์ทั่วไปกับประโยชน์เฉพาะผู้บรรเลง ดังนี้

ประโยชน์โดยทั่วไป ก็นับว่ามีไม่น้อยกล่าวโดยย่อ ดังนี้

1. เสียงดนตรีเป็นเสียงที่กล่อมหัวใจของคนให้อ่อนโยนเยือกเย็น ดับทุกข์ได้ชั่วขณะ ปลุกใจให้รื่นเริง กล่าวหาญ สิ่งเหล่านี้ย่อมเกิดแก่บุคคลผู้ฟังทั่วไป

2. เป็นเครื่องที่ทำให้โลกครึกครื้น

3. การแสดงมหรสพต่างๆ เป็นต้นว่าโขนละคร ดนตรีก็เป็นผู้ประกอบ ให้นำดูสนุกสนานขึ้นสมอารมณ์ผู้ดูและผู้แสดง

4. ทำความสมบูรณ์ให้แก่ฤกษ์ และพิธีต่างๆ ทั้งของประชาชนและของ ชาติ

5. เป็นเครื่องประกอบในการสงครามซึ่งเคยใช้ได้ผลมาแล้วหลายชาติ กล่าวโดยเฉพาะชาติไทยคราวพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อยังดำรงพระยศเป็น เจ้าพระยาจักรีทรงรักษาเมืองพิษณุโลก ต่อสู้อะแซหุ่นกี้ ก็ได้ทรงใช้ดนตรีเป็นเครื่องประกอบ อุบายเป็นต้น

6. ทำให้โลกเห็นว่าชาติไทยมีวัฒนธรรมเป็นอันดี ชาติใดที่มีวัฒนธรรม ของตนอยู่อย่างดีย่อมเป็นที่ยกย่องของชาติทั้งหลาย

ส่วนประโยชน์เฉพาะผู้บรรเลง กล่าวโดยย่อก็มี ดังนี้

1. ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำประโยชน์ทั่วไปดังกล่าวมาแล้ว

2. เป็นอาชีพในทางที่ชอบอันหนึ่ง

3. เป็นผู้รักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติ

4. จะเป็นผู้มีอารมณ์เยือกเย็นสุขุมกว่าปกติ

5. มีเครื่องกล่อมตนเองเมื่อยามทุกข์ ปลุกตนเองเมื่อยามเหงา

6. เป็นเครื่องฝึกสมองอยู่ในตัว

7. จะเป็นผู้มีเกียรติยศชื่อเสียงปรากฏแก่โลก (ถ้าพยายามต่อไป)

8. ทำการสมาคมให้กว้างขวางได้เป็นอย่างดี ตั้งแต่ชั้นต่ำจนถึงชั้น

สูงสุด

สงบศึก ธรรมวิหาร (2542 : 98) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของดนตรี ไทยที่ใช้ในโอกาสต่างๆ ดังนี้

ปีพาทย์ โอกาสที่ใช้บรรเลงใช้ในงานที่มีพระสงฆ์ สวดมนต์และฉันอาหาร เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญวันเกิดหรืองานที่ต้องการให้ผู้อื่นร่วมอนุโมทนา เช่น งานบวชพระ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า โคนจุก เป็นต้น นอกจากนี้ยังบรรเลงประกอบการแสดง เช่น โขน ละคร ระบำ ฯลฯ ได้อีกด้วย หากเป็นงานศพถ้าจะใช้ดนตรีไทย ควรใช้วงปีพาทย์นางหงส์ แต่ในสมัยปัจจุบันนี้มักจะใช้วงปีพาทย์มอญแทน

มโหรี โอกาสที่ใช้บรรเลงใช้ในงานฤกษ์ต่างๆ เช่น แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญอายุ ตลอดจนการเลี้ยงรับรองต่างๆ มโหรีเป็นดนตรีฟังเล่นเย็นๆ ฟังแล้วสบายใจ ไพเราะหู จึงจ้องเล่นภายในห้อง หรือเจดียงไม้ไกลจากสถานที่ที่ทำพิธี

เครื่องสาย โอกาสที่ใช้บรรเลงใช้ในงานมงคลฤกษ์ต่างๆ เช่น งานทำบุญบ้าน ทำบุญวันเกิด ซึ่งมีสถานที่และบริเวณไม่กว้างขวางนักเพราะเครื่องสายมีเสียงเบา กว่าปีพาทย์มาก

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป : 34) อ้างถึงใน อวบ เหมะรัชตะ ได้กล่าวสรุปความสำคัญของดนตรีไทย ดังนี้

1. เป็นสิ่งแสดงถึงวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมชนบประเพณี อันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ
2. เป็นสิ่งที่ใช้เป็นสื่อในการแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆ ทั้งทางความคิดทางอารมณ์ทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย (รวมทั้งการพูดและขับร้อง การแสดง การบรรเลง) และทางสังคมในครอบครัว หมู่คณะและในทางการเมือง
3. เป็นสิ่งที่อาจอำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภค หมายถึง ผู้ฟัง ผู้ชม ผู้ผลิต เช่น ผู้ประพันธ์ ผู้ขับร้อง ผู้บรรเลง ผู้บันทึกเสียง ผู้ถ่ายทำภาพยนตร์ หรือวีดิโอเทป ผู้กำกับเวที การแสดง ฯลฯ รวมทั้งผู้ดำเนินกิจการหรือธุรกิจทางการโฆษณาหรืออื่นๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับอัตประโยชน์ของดนตรีและกิจกรรมทางดนตรีทุกชนิด

จากความสำคัญ และประโยชน์ของดนตรีไทยที่หน่วยงานเกี่ยวข้องและนักวิชาการได้อธิบายมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ดนตรีไทยมีความสำคัญต่อประชาชนไทยและประเทศชาติ ในทุกระดับ เช่น ระดับบุคคล ระดับชุมชน ระดับสังคม ระดับชาติ ส่วนประโยชน์ของดนตรีไทยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ 1. ประโยชน์ที่เกิดเฉพาะผู้บรรเลง 2. ประโยชน์ที่เกิดกับผู้รับฟังโดยตรง 3. ประโยชน์ที่เกิดกับสาธารณชนทั่วไป

1.3.2 การเรียนการสอนดนตรีไทย

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) (2524 : 20) ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนดนตรีไทย ว่าจะต้องมีการไหว้ครูดนตรีไทย การไหว้ครูตามแบบของไทย มีอยู่ 3 ภาค คือ

ภาคที่ 1 เป็นการไหว้ครูอย่างง่าย ไม่ต้องมีพิธีรีตอง ใช้สำหรับผู้เริ่มหัดดนตรีผู้ที่เพิ่งฝากตัวเป็นศิษย์หาดอกไม้รูปเทียนมาเป็นเครื่องค่านับครู ครูก็นำรูปเทียนนั้นจุดบูชาครูที่สมมุติว่าเป็นเทวดา โดยว่าคาถาให้ศิษย์ว่าตามแล้วก็จับมือศิษย์ให้ตีเครื่องดนตรีตามที่ประสงค์จะหัดกันการหัดเรียนเริ่มต้นด้วยวันพฤหัสบดี หรือวันอาทิตย์ ซึ่งถือว่าเป็นวันครู การที่ได้จุดรูปเทียนบูชาครูเทวดา ก็เพื่อขอให้มีความเฉลียวฉลาดในวิชาที่เรียน และเป็น การปฏิญาณตนว่าจะเป็นคนดี มีความเคารพครูผู้ฝึกสอนทุกเมื่อเมื่อศิษย์หัดเพลงต่างๆ ตามที่กำหนดไว้จนครูเห็นว่าฝีมือที่จะออกงานได้ดีแล้วก็ต้องทำพิธีไหว้ครู ภาคที่ 2 ต่อไป

ภาคที่ 2 ภาคนี้ใช้เฉพาะผู้ที่เป็นคนตรีแล้ว ศิษย์จะต้องหาเครื่องกระยาบวขลังเวทย์ เพื่อเซ่นสรวงครูเทวดาด้วย เครื่องสังเวทย์ที่จะต้องมียี่คือ ศีรษะสุกร 1 ศีรษะ เป็ดสุก ทั้งตัว ไก่สุกทั้งตัวบายศรีปากชาม 1 คู่ ขนมห่มแดง ต้มขาว คันหลาว หูช้าง กล้วยสุก มะพร้าวอ่อนและผลไม้ต่าง ๆ สำหรับควหาวน เหล้า ข้าวตอก ดอกไม้ รูป เทียน กระแจะ ผ้าขาว ขันล้างหน้าและขันน้ำมนต์ครู ผ้าสีชมพูสำหรับเป็นผ้าหน้าโขนและเงินก้านัล 6 บาท หลังจากนั้นก็ทำพิธีไหว้ครูตามขั้นตอนที่สาม

ภาคที่ 3 เป็นพิธีขั้นสุดท้าย คือ การครอบ “พิธีนี้ทำเฉพาะผู้เรียนเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง และผู้ที่ต้องการจะเป็นผู้ฝึกสอนศิษย์ต่อไปเป็นพิธีขอมกรรมสิทธิ์ต่อครูผู้ที่จะขอครอบต้องการเครื่องสังเวทย์เหมือนภาคที่ 2 ทำพิธีเหมือนกัน แต่ตอนท้ายครูจะเรียกศิษย์มาทำพิธีครอบ คือ ให้ศิษย์ถือเครื่องบูชาทุกชนิดที่ทำไว้มาหาครู ศิษย์กราบลง 3 ครั้ง ครูว่าคาถาบูชาครูเทวดาให้ศิษย์ว่าตามครูส่งเครื่องดนตรีเหล่านั้นให้แก่ศิษย์ และให้พรให้ศิษย์นั้นเจริญรุ่งเรือง เป็นครูผู้อื่นต่อไป ผู้ที่จะเข้าพิธีครอบนี้ต้องมีอายุสมควร (ไม่ต่ำกว่า 25 ปี) พอที่จะสั่งสอนผู้อื่นได้แล้วครูจึงจะครอบได้ถ้าผู้นั้นต้องการจะเป็นหัวหน้าในการประกอบพิธีไหว้ครู ก็ต้องท่องตำราไหว้ครูจนขึ้นใจและขอมกรรมสิทธิ์ต่อครู ครูก็จะประสิทธิ์ประสาทให้แก่ศิษย์นั้นจะต้องถือนั่นไว้ว่า ทรายใดที่ครูของตยังมีชีวิตอยู่สามารถจะไปทำการไหว้ครูตามที่ต่าง ๆ ได้ ศิษย์ นั้นจะไม่ยอมทำพิธีไหว้ครูให้แก่ผู้อื่นต้องให้ครูของตนเป็นผู้ประกอบพิธีนั้น เว้นไว้แต่ครูอนุญาตให้ตนทำแทนจึงจะประกอบพิธีนั้นได้”

บุญเสริม ภูสาลี (2525 : 45) ได้เสนอแนะแนวทางการเรียนการสอนดนตรีไทย ดังนี้

1. การกำหนดเป็นตารางสอน ควรกำหนดและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
2. การกำหนดวิธีเริ่มหัดแก่ผู้ที่ยังไม่เคยเรื่องดนตรีมาก่อน เช่น ทำนอง ทำจับไม้ ทำพินิ้ว ทำสีซอ เป็นต้น
3. การกำหนดเพลง นับตั้งแต่เพลงแรกที่หัดถ้าเป็นเครื่องสาย ก็มักจะนิยมเพลง

จะเข้หางยาวและถ้าเป็นปีพาทย์ ก็มักใช้เพลงสาธุการ ส่วนเพลง ต่อจากนั้น การจะใช้เพลงตามลำดับแบบโบราณ อาจจะทำให้ผู้เล่นเบื่อหน่าย เพราะยังฟัง ไม่ออกว่าเพราะอย่างไร ตรงไหน จึงใคร่เสนอให้ใช้เพลงที่คุ้นหูเสียก่อน จนกว่าผู้หัดใหม่ จะชิน กับเพลงมากพอควร แล้วจึงจะย่นไปหัดเพลงตามลำดับแบบโบราณ อันจะทำให้พื้นฐานทาง ดนตรีแน่นขึ้น

4. เกี่ยวกับตัวผู้สอน ควรจะมาสอนตรงเวลาตามตารางสอนเพราะ นักศึกษาที่ตั้งใจเรียนคอยทำนอยู่ บางแห่งปรากฏว่านักศึกษาที่มาที่ไรไม่พบผู้สอนสักครั้งเมื่อเป็น ดั่งนี้บ่อยๆ ขึ้น ก็เกิดการเบื่อหน่าย กลายเป็นผู้สกิดกันความเจริญทางด้านดนตรีไปในตัว

5. ควรจะมีสิ่งแวดล้อมหรือบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกใหม่เกิด ความประทับใจในดนตรีไทย อันจะได้สมาชิกถาวรเพิ่มขึ้นอีกจำนวนมาก

มนตรี ตราโมท (2540 : 89 – 90) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครูในการสอน ดนตรีไทยให้ศิษย์เป็นชั้นๆ ตามลำดับดังนี้

1. นั่งให้ถูกแบบแผนแห่งการใช้เครื่องดนตรีชนิดนั้น
2. จับเครื่องดนตรีให้ถูกลักษณะ เช่น จะเข้จะต้องพันไม้ตีค้อย่างไรวาง นิ้วและมืออย่างไร หรือฆ้องจะจับไม้ตีอย่างไร เป็นต้น

3. เริ่มกระทำให้เป็นเสียง โดยยังไม่ต้องเป็นเพลง เจ้าพวกติดสีมักใช้ สายเปล่ายังไม่ลงนิ้ว แล้วจึงไล่เสียงเรียงและข้าม ส่วนฆ้องมักเริ่มต่อเพลงสาธุการและโหมโรง เย็นต่อไปทีเดียว ในจำพวกติดสีควรฝึกโสตประสาทให้รู้จักการเทียบสายเฉพาะเครื่องดนตรี เสียด้วยในขั้นนี้

4. ต่อเพลงที่สั้นๆ และง่ายๆ ไปก่อน เช่น ดันเพลงฉิ่ง จะเข้หางยาว เป็นต้นแล้ว จึงค่อยๆ เลื่อนการต่อเพลงให้ยากขึ้นทุกๆ ที

5. บอกให้รู้จักจังหวะ ครั้งแรกให้รู้จักหว่านทั่วไป คือ การเคาะแก๊กๆ โดยสม่ำเสมอมาก่อนแล้วรวมให้เห็นเป็นจังหวะฉิ่ง คือ ฉิ่งและฉับ แล้วจึงรวมให้รู้ว่าเท่าใด ฉิ่ง เท่าใด ฉับเป็น 1 จังหวะหน้าทับขึ้นต้นตรงไหน หมัดจังหวะตรงไหน อีกครั้งหนึ่ง

6. บอกให้ทราบว่าทำนองอย่างไรใช้แทนกันได้บ้าง เปรียบเทียบให้ เห็นว่าเท่ากันอย่างไร ควรใช้เม็ดพรายอย่างไร ตรงไหน

ขั้นต้นมืออยู่เพียงนี้ ส่วนการสอนต่อๆ ไปต้องแล้วแต่ฝีมือ เซาว์นและความรู้ของศิษย์จะสมควรอย่างไร เช่น หน้าที่และวิธีการบรรเลงต่างๆ เป็นต้น

สำหรับเพลงเดี่ยวควรสอนให้ต่อเมื่อมีฝีมือสมควรแก่การพลิกแพลง นั้นๆ แล้วครูควรดำเนินทางแห่งเพลงเดี่ยวให้สมแก่ความสามารถของศิษย์ที่ถนัดในวิธีนั้น ๆ

สงบศึก ธรรมวิหาร (2542 : 182) อ้างถึงใน อุทิศ นาคสวัสดิ์ ได้กล่าว ว่า การเรียนการสอนดนตรีไทยนั้นจะต้องมีการไหว้ครู และครอบครูวิธีการเข้าฝากตัวเป็นศิษย์ ทั้งสำนักสามัญชนและราชสำนัก มีวิธีการฝากตัวเป็นศิษย์วิธีเดียวคือ ผู้ใดจะเข้าศึกษาดนตรี

ไทยกับครูคนใด จะต้องฝากตัวเข้าเป็นศิษย์ ในการนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ไหว้ครู” หรือ “ครอบครู” ตามขนบประเพณี อย่างเก่าที่ได้ปฏิบัติกันต่อมา คำว่า “ครู” ในทางดนตรีไทยนั้นมีความหมาย 3 ประการ คือ

1. ครู หมายถึง บุคคลที่ถ่ายทอดความรู้วิชาดนตรีไทยให้แก่ศิษย์
2. ครู หมายถึง เทพ พรหม ฤาษี และอสูร เช่น พระนารายณ์ พระอิศวร พระคเณศร์ พระปัญจสิงขร พระประคนธรรพ พระวิศณุกรรม พระครุพิราพ และพระฤาษี ทั้ง 7 องค์ นั้นเป็นครูทางดนตรีทั้งสิ้น
3. ครูพักลักจำ หมายถึง ครูที่เราไปแอบจำเอาเพลงของท่านมาไม่ว่าจะจำทาง หรือจำวิธีปฏิบัติเป็นพิเศษหรือจำลูกเด็ดต่าง ๆ ของท่านมาก็ตามถือว่าเป็นครูพักลักจำ ซึ่งในการไหว้ครูจะต้องนึกถึงครูเหล่านี้ด้วย

จากที่นักวิชาการทั้งหลายได้อธิบาย การเรียนการสอนดนตรีไทยมาแล้วข้างต้น สามารถ สรุปได้ว่า การเรียนการสอนดนตรีไทย จะมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ก่อนเรียนผู้เรียนจะต้องมีการฝากตัวหรือไหว้ครูต่อครูผู้ที่จะทำการสอน และครูผู้สอนจะกล่าวถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ เบื้องต้น สำหรับผู้ที่จะทำการเรียนดนตรีไทย ขั้นตอนที่ 2 ระหว่างเรียน ครูผู้สอน อธิบายถึงระเบียบ แบบแผนการเรียนการสอนตั้งแต่การกำหนดช่วงเวลา การกำหนดวิธีการฝึกหัด การกำหนดเพลงที่จะใช้ฝึกหัด ขั้นตอนที่ 3 หลังเรียน ผู้เรียนเสร็จเรียบร้อยแล้วจะมีพิธีการครอบครู และการไหว้ครูประจำปีตามขนบประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ และประทับใจจนไม่สามารถ ละทิ้งดนตรีไทยได้

1.3.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้

ประเสริฐ แยมกลินพุง (2537 : 3 - 4) อธิบายถึง การหาความรู้ด้วยหลักทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ พอสรุปได้ดังนี้

1. ศึกษาเฉพาะปรากฏการณ์ที่ประจักษ์ (Empirical) คือ เป็นผลของประสบการณ์ที่รู้ได้แน่นอนด้วยประสาทสัมผัสของผู้ศึกษา หรือใช้เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล หรือทดลองเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้
2. ศึกษาโดยไม่นำค่านิยมส่วนตัวของผู้ศึกษาเข้าไปเกี่ยวข้องกับทุกอย่าง ต้องเป็นไปตามข้อเท็จจริง (Value - Free) เท่านั้น
3. เริ่มศึกษาด้วยการสังเกตการณ์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ อย่างสม่ำเสมอ (Regular) หรือเกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก (Recurrent) หรือมักจะเกิดขึ้นตามกระสวน หรือแบบอย่าง (Pattern) ที่เห็นได้ชัดเจน จึงทำการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดปรากฏการณ์นั้น ๆ และมีความสัมพันธ์กับปรากฏการณ์อื่น ๆ หรือไม่

4. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้ข้อมูล สถิติต่างๆ การทดลอง เป็นต้นซึ่งต้องดำเนินการอย่างมีระบบและเชื่อมั่นว่ามีความถูกต้อง

5. นำข้อมูลมาจำแนกประเภทแจกแจงข้อมูลเป็นตารางตามแนวความคิดที่ตั้งไว้

6. วิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูล ซึ่งอาจทำได้ 2 ระดับ คือ

6.1 การพรรณนาคือ การให้รายละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร

6.2 การอธิบายคือ การอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้นว่าเกิดขึ้นได้อย่างไรเนื่องจากสาเหตุอะไร มีกระบวนการในการเกิดขึ้นอย่างไร นำไปสู่ผลอะไร และเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับปรากฏการณ์อื่นๆ อะไรบ้าง ซึ่งยุ่งยากกว่าการพรรณนา

7. การวางนัยทั่วไป เป็นการนำข้อค้นพบไปอ้างอิงกับทฤษฎี และแนวความคิดหรือหลักวิชาที่มีอยู่แล้ว ทำให้มีความเชื่อถือมากขึ้น แล้วตั้งเป็นทฤษฎีและกฎ ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ว่าถูกต้องตรงกับความเป็นจริง

ทบวงมหารัชมัยร่วมกับคณะศิลปกรรมศาสตร์ (2545 : 26 – 27) อ้างถึงในชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2543) กล่าวถึง ความรู้ทางศิลปะอาจกระทำได้หลายวิธีสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การสอบถามผู้รู้เป็นวิธีการค้นหาความรู้เบื้องต้นซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดจากความคิด กล่าวคือ เมื่อต้องการความรู้เรื่องใดก็สอบถามจากผู้รู้ ซึ่งอาจจะเป็นผู้รู้หรือผู้พบเห็นเหตุการณ์ในขณะนั้น เช่น การสอบสวนของตำรวจกับผู้พบเห็นหรืออยู่ในเหตุการณ์ เป็นต้น ในบางกรณีจะใช้วิธีการสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญการเฉพาะสาขา เช่น การที่ต้องการจะทราบว่าผลงานศิลปะชิ้นใดมีคุณค่ามากน้อยต่างกันั้นนั้น เชื่อว่าผู้ที่จะสามารถให้คำตอบได้ดีที่สุดน่าจะเป็นผู้ที่อยู่ในวงการศิลปะ เช่น ครู-อาจารย์สอนศิลปะ นักวิจารณ์ศิลปะ หรือหากจะต้องการทราบว่าเพลงใดมีท่วงทำนองที่ไพเราะกว่าเพลงใด ผู้ที่จะตอบได้ดีที่สุดน่าจะเป็นนักดนตรี นักประพันธ์เพลง หรือครู-อาจารย์ที่สอนดุริยางคศิลป์

2. การประจักษ์ เป็นวิธีการเข้าถึงความรู้โดยวิธีการสังเกต เช่น หากจะเชื่อในสิ่งใดแล้วก็ต้องเป็นที่ประจักษ์ก่อนจึงจะเชื่อได้ เช่น เชื่อว่านิสิต 3 คน กำลังวาดภาพในห้องจิตรกรรมก็ต่อเมื่อได้เห็นนิสิต 3 คน อยู่ในห้องจริงๆ

3. การใช้ประสบการณ์ เป็นวิธีการค้นหาความรู้ด้วยผัสสะเฉพาะบุคคล เนื่องจากการสัมผัสประสบการณ์แตกต่างกัน อันเกิดจากการพบเห็นหรือลงมือปฏิบัติ เช่น ผู้ที่มีประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะด้านจิตรกรรมย่อมจะรู้จักวิธีการใช้สี เนื่องจากมีประสบการณ์ ในด้านนี้มากกว่าประติมากรรมซึ่งมีประสบการณ์แตกต่างกันเป็นต้น ทั้งนี้ได้มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า จิตรกรรมก็มีพรสวรรค์หรือความสามารถควบคู่กันไปกับงานด้านวรรณกรรม

ในขณะที่ประติมากรจะมีประสบการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ การใช้ประสบการณ์อาจมองได้อีกลักษณะหนึ่งว่าเป็นการลองผิดลองถูกได้เช่นกัน โดยเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้จากการกระทำหรืออาจจะเป็นการค้นพบโดยบังเอิญ

4. การอุปนัย บางครั้งใช้คำว่าอุปมาน เป็นการเข้าถึงความรู้โดยการรวบรวมข้อมูลหรือข้อเท็จจริงย่อยๆ แล้วนำไปวิเคราะห์เพื่อการจำแนกประเภท และหาความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริงแล้วจึงสรุปผลเป็นองค์ความรู้ใหม่โดยการใช้เหตุผลด้วยกระบวนการทางตรรกวิทยา เช่น การที่อาจารย์แนะแนวทราบพฤติกรรม และลักษณะนิสัยของนักเรียนว่าเป็นคนช่างสังเกต ใฝ่รู้ชอบริเริ่มสิ่งแปลกใหม่ มีความคล่องแคล่วในการคิดยอมรับสิ่งใหม่ๆ มีความละเอียดลออจึงวิเคราะห์และพิจารณา สรุปว่า นักเรียนผู้นี้เหมาะสมควรที่จะศึกษาต่อด้านศิลปกรรม เป็นต้นซึ่งผลสรุปด้วยวิธีอุปมานนี้อาจผิดพลาดได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนข้อมูลหรือข้อเท็จจริง รวมถึงประสบการณ์และองค์ประกอบอื่นๆ อีกมากมาย

5. การนิรนัย บางครั้งใช้คำว่าอนุมาน เป็นวิธีคิดโดยการใช้เหตุผลในทางตรงกันข้ามกับวิธีอุปนัย กล่าวคือ เป็นการสรุปเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ย่อยมาจากองค์ความรู้รวมซึ่ง อริสโตเติล เป็นคนแรกที่ค้นหาความรู้ด้วยวิธีนี้ตัวอย่างเช่นมีข้อเท็จจริงที่ทราบและยอมรับทั่วไปว่าหากหมั่นฝึกฝนดนตรีทุกวันจะต้องเก่ง นาย ก เป็นผู้ที่ขยันหมั่นฝึกซ้อมเป็นประจำ ฉะนั้น นาย ก จะต้องเป็นนักดนตรีที่เก่ง เป็นต้น

6. การสงสัย เป็นการค้นหาความรู้พื้นฐานด้วยวิธีการสงสัย ซึ่ง เดส์การ์ดส์ ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้คิดค้นทฤษฎีนี้โดยการสงสัยความรู้ทุกอย่างที่มีอยู่ เพื่อพิจารณาว่าพบความจริงอะไรที่ทุกคนต้องยอมรับ โดยไม่ต้องมีการพิสูจน์แต่ประการใดก็จะยอมรับว่าสิ่งนั้นจริง

7. วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ริเริ่มโดย ชาร์ล ดาวิน ด้วยการบูรณาการระหว่างวิธีการอุปนัยกับนิรนัยเข้าด้วยกัน กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยการตั้งปัญหาหรือตั้งคำถามต่อจากนั้นจึงใช้วิธีนิรนัยเพื่อทำนายคำตอบของปัญหานั้นไว้ ซึ่งเรียกว่าการตั้งสมมุติฐาน จากนั้นจึงใช้วิธีการอุปนัยรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงต่างๆ เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้จริงหรือไม่อย่างไร หลังจากนั้นจึงสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่

8. การใช้ความรู้สึก การหยั่งรู้จากสามัญสำนึกเป็นการใช้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตนเองเป็นหลักในการตัดสินใจ เช่นความรู้สึกว่าภาพเขียนภาพหนึ่งสวยก็ต่อเมื่อได้เห็นด้วยตาตนเอง การเชื่อว่าบทเพลงหนึ่งไพเราะก็เมื่อได้ยิน หรือว่าบทละครหนึ่งแสดงความสามารถใจก็เมื่อได้ชมด้วยตนเอง ซึ่งวิชาที่อาศัยหลักการนี้ ได้แก่ วิชาศิลปะ ศาสนา และวรรณคดี

9. การตรัสรู้ รู้ด้วยญาณพิเศษเป็นการบรรลุถึงความรู้อันเป็นสัจจะอันสูงสุด เป็นประสบการณ์ตรงซึ่งอยู่นอกเหนือการรับรู้ทางอายตนะ และก้าวล่วงจากโลกแห่งความนึกคิดและปัญญาชาวพุทธถือความรู้ชนิดนี้ว่าเป็นความรู้อันสมบูรณ์

วรรณิ โสมประยูร (2544 : 73 - 74) อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ว่าเป็นผลเนื่องมาจากการที่บุคคลได้รับประสบการณ์ทั้งประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อมโดยการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นผลทำให้บุคคลเผชิญสถานการณ์ ที่แตกต่างไปจากเดิม พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เยาวชนได้รับเพิ่มขึ้นเหล่านี้ ควรจะเป็นพฤติกรรมที่คงทนถาวร มิใช่เป็นพฤติกรรมชั่วคราวที่เกิดขึ้นอย่างฉาบฉวย

กรมสุขภาพจิต (2544 ค : 49) อธิบาย แนวคิดเกี่ยวกับด้านความรู้ที่เกี่ยวกับปัญหาการเรียน ว่าสามารถแสดงออกมาหลายรูปแบบ หรือ เป็นอาการที่แสดงออกทางพฤติกรรมลักษณะต่างๆ ดังนี้ ผลการเรียนต่ำ สอบตก บกพร่องในการเรียนรู้ในบางวิชา ไม่ตั้งใจ ไม่สนใจเรียน เล่น พูดคุยในชั้นเรียน เบื่อหน่าย นิ่งหลับ ไม่มีสมาธิ ความสนใจสั้น เหม่อลอย ทำงานช้า ไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมาย

ทบวงมหาวิทยาลัยร่วมกับคณะศิลปกรรมศาสตร์ (2545 : 9) อธิบายถึงความรู้ว่า การให้ความรู้และเพิ่มพูนภูมิปัญญา ที่มีอยู่ให้มากยิ่งขึ้นและมากถึงระดับที่มีความสามารถจัดการ ควบคุม ตัดสินใจ ต่อเรื่องหรือเหตุการณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงได้ เปรียบประหนึ่งการใช้ความรู้เป็นอาวุธต่อสู้กับปัญหาพร้อมทั้งพัฒนาให้ประเทศเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งต้องทำให้ความรู้ คือ ฐานอำนาจในการสร้างสรรค์และพัฒนาประเทศชาตินั่นเอง

Gardner (1983) บัญญัติทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligence) โดยจำแนกถึงความรู้ของมนุษย์ซึ่งโดดเด่น 5 ด้าน ด้วยกัน คือ

1. ความรู้ด้านภาษา
2. ความรู้ด้านเหตุผลและคณิตศาสตร์
3. ความรู้ด้านธรรมชาติ (เกี่ยวกับโลกและสิ่งมีชีวิต)
4. ความรู้ด้านจิตวิญญาณ (เกี่ยวกับจักรวาล)
5. ความรู้ด้านการดำรงอยู่ (เกี่ยวกับความรู้ในสิ่งพื้นฐาน)

Terassier (1985) กล่าวว่า ไม่มีบุคคลใดที่จะมีความรู้ในระดับยอดเยี่ยมอยู่ได้ตลอดเวลาแม้ว่าความรู้ของเด็กจะพัฒนาขึ้นอยู่ในระดับสูงกว่าปกติก็ตามซึ่งอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากเกี่ยวกับการประสานงานด้านอื่นๆ ได้

Span (1995) กล่าวถึง ความรู้เนื่องจากการกำกับตนเองในการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้เยาวชนเตรียมตัวและควบคุมการได้มาซึ่งความรู้ของตนเองรวมทั้งกระบวนการของการป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ของตนเองได้

จากที่หน่วยงานเกี่ยวข้องและนักวิชาการ ได้อธิบายถึง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ มาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ คือ เป็นการทำความเข้าใจว่าความรู้นั้นก็คือการแสวงหาความรู้หรือเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์สติปัญญา ให้มีหลากหลายเพิ่มมากขึ้น ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งตามหลักทฤษฎี เช่น การสอบถาม การสังเกต การจดบันทึก การสัมผัส การตั้งสมมุติฐาน เป็นต้น

1.3.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 63) ได้อธิบาย แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถ ดังนี้

1. ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ของการฝึกฝนความสามารถที่แน่นอน มีการอธิบายชี้แนวทางในความกระจ่างของลักษณะการเรียนรู้ ว่าผู้เรียนจะสามารถทำอะไรได้บ้าง
2. มีการปฏิบัติเหมาะสม ชี้แนวทางการปฏิบัติกิจกรรม มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะทำกิจกรรมตามเงื่อนไข
3. ผลของความสามารถ ผู้เรียนได้รับผลทันทีที่มีความพอใจต่อความสามารถที่เกิดขึ้น หรือยังต้องการที่จะได้รับการแนะนำช่วยเหลืออะไรอีกบ้าง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 82) ได้เสนอแนวคิดการฝึกฝนความสามารถของผู้เรียน ตามแนวทฤษฎี ของแอนโทนี กราส์ซา และเซอร์ริล ไรซ์แมน ไว้ 6 แบบ คือ

1. แบบอิสระ ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในความสามารถการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. แบบหลีกเลี่ยง ผู้เรียนแบบนี้ไม่ชอบใจการเรียนรู้ตามแบบแผน ไม่สนใจเรียนในห้องเรียน
3. แบบร่วมมือ ผู้เรียนแบบนี้จะร่วมมือกับผู้สอนและกลุ่มเพื่อน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
4. แบบพึ่งพา ผู้เรียนมีความอยากเรียนน้อยและจะเรียนเฉพาะสิ่งที่ถูกบังคับ
5. แบบแข่งขัน ผู้เรียนมีความรู้สึกว่าจะต้องชนะเสมอเพื่อให้ได้รับรางวัลหรือคะแนน หรือคำชม
6. แบบมีส่วนร่วม ผู้เรียนมีความรับผิดชอบที่จะเรียนและมีส่วนร่วมกับผู้เรียนตามที่ได้ตกลงร่วมกัน

พรนพ พุกกะพันธุ์ (2542 : 306 - 307) ได้อธิบาย ทฤษฎีความสามารถ ในเชิงจิตวิทยาเกี่ยวกับความต้องการความสามารถของมนุษย์ พอสรุปได้ ดังนี้

1. ต้องการมีความสามารถที่แตกต่างจากคนอื่น
2. ต้องการมีความสามารถที่อิสระในการกระทำและการแสดงออก
3. ต้องการมีความสามารถที่มีประสบการณ์เพื่อความสำเร็จและเกียรติยศ
4. ต้องการมีความสามารถที่จะพัฒนา
5. ต้องการมีความสามารถที่จะป้องกันตัว

วิภากร มาพบสุข (2543 : 266) ได้เสนอทฤษฎีแรงจูงใจในการพัฒนาความสามารถ ดังนี้

1. มนุษย์เข้ามาทำงานเพราะสิ่งจูงใจในเรื่อง เงิน ความมั่นคง การงานที่ดี เป็นต้น

2. รางวัลผลตอบแทน มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างขวัญ กำลังใจ และการเพิ่มผลผลิต

วิภากร มาพบสุข (2543 : 272) ได้เสนอทฤษฎี ความคาดหวังของวิกเตอร์ วูม สำหรับการพัฒนาความสามารถ 3 ประการ ดังนี้

1. ความคาดหวัง (Expectancy) หมายถึง ความเชื่อในความเป็นไปได้ว่า ถ้าใช้ความพยายามทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว จะทำให้เกิดผลอย่างนั้นขึ้น

2. คุณค่าของผล (Valence) หมายถึง ความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อผลลัพธ์หรือค่าตอบแทนที่ได้

3. ความพยายาม (Effort) หมายถึง เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากผลรวมของความคาดหวังและคุณค่าของผลลัพธ์

วิภากร มาพบสุข (2543 : 272) ได้เสนอทฤษฎีความต้องการของลัมคินส์สำหรับการพัฒนาความสามารถ 4 ประการ ดังนี้

1. ความต้องการอยากรู้ อยากเห็น

2. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีค่า

3. ความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่รอด

4. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต

กรมสุขภาพจิต (2544 ค : 40) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถว่านักเรียนด้อยความสามารถและขาดแรงจูงใจในการเรียน ขณะที่ระดับเขาวนปัญญาปกติส่วนมากมักจะมีสาเหตุมาจาก

นักเรียนไม่ชอบ หรือไม่ถนัด เช่น ไม่ชอบวิชาคณิตศาสตร์ แต่มีความสามารถด้านภาษาหรือศิลปะ

ขาดเป้าหมายในชีวิต เช่น ถูกคาดหวังจากครอบครัวแต่ไม่สามารถไปสู่เป้าหมายนั้นได้ เกิดความรู้สึกล้มเหลวอยู่เสมอ และไม่มีเป้าหมายในชีวิตตนเอง

ขาดความภูมิใจในตนเอง เช่น เด็กที่ถูกตำหนิเรื่องความล้มเหลวบ่อย ๆ
สนธยา พลศรี (2545 : 170 - 171) ได้นำเสนอทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม สำหรับการพัฒนาความสามารถ พอสรุปได้ ดังนี้

1. ตัวนำการพัฒนาความสามารถ คือ นำแนวทางการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จแล้วไปใช้พัฒนาส่วนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ

2. ลำดับขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้นตอน คือ

- 2.1 ขั้นดั้งเดิม
- 2.2 ขั้นเตรียมการ
- 2.3 ขั้นเข้าสู่กระบวนการ
- 2.4 ขั้นขยายกระบวนการ
- 2.5 ขั้นสมบูรณ์แบบ

3. การนำทฤษฎีไปใช้ในการพัฒนาความสามารถ

Gardner (1983) บัญญัติทฤษฎี พหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligence) โดยจำแนกถึง ความสามารถของมนุษย์ซึ่งโดดเด่น 5 ด้าน ด้วยกัน คือ

1. ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ เช่น การเล่นเกมการรุก การวาดภาพ เป็นต้น
2. ความสามารถด้านดนตรี เช่น การเล่น การวิจารณ์เกี่ยวกับดนตรี เป็นต้น
3. ความสามารถด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว เช่น กีฬา ยิมนาสติก เป็นต้น

4. ความสามารถด้านความรู้เกี่ยวกับผู้อื่น เช่น ทักษะทางสังคม เป็นต้น
5. ความสามารถด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น การรู้จักตนเอง เป็นต้น

Simonton (1994) กล่าวถึงความสามารถ เนื่องจากบุคลิกส่วนตัว ว่า ความอิสระอาจมีผลมากกว่าระดับเชาวน์ปัญญาในการก้าวไปสู่ระดับความสามารถสูงสุด เนื่องจากต้องอาศัยความมานะพยายาม การทุ่มเทเวลาอย่างมาก

Span (1995) กล่าวถึง ความสามารถเนื่องจากการกำกับตนเอง ว่า การทำให้เกิดความจดจ่อและแรงจูงใจให้กับตนเองจะเป็นการแสดงให้เห็นว่า ยิ่งบุคคลใดมีความสามารถ มากเพียงใด ก็จะสามารถกำกับตนเองได้มากขึ้นเท่านั้นเพื่อทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผล ที่สูงสุดได้ แต่ถ้าบุคคลที่ด้อยความสามารถเท่าใดก็ต้องอาศัยการกำกับจากครูมากขึ้นเท่านั้น ด้วย

จากที่หน่วยงานเกี่ยวข้องและนักวิชาการ ได้อธิบายถึง แนวคิดและ ทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การที่จะพัฒนาความสามารถนั้น ผู้เรียนต้องการมีความสามารถเพื่อประโยชน์อย่างไร หลังจากนั้นก็นับว่า ฝึกฝน ตามหลักการ ทางทฤษฎี เช่น แบบอิสระ แบบร่วมมือ หรือแบบแข่งขัน เป็นต้น หลังจากนั้นนำความสามารถ ที่ได้มา นำไปใช้ให้ก่อเกิดประโยชน์ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นต่อไป

1.3.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียภาพ

สังัด ภูเขาทอง (2532 : 13 - 14) ได้นำเสนอสุนทรียะแห่งดนตรีในทัศนะของสุนทร ฌ.ริงซ์ กล่าวถึงดนตรีไทยว่า มีส่วนเกี่ยวข้องกับปรัชญาบริสุทธิ์ และปรัชญามี 3 สาขาใหญ่ พอสรุปได้ ดังนี้

1. อภิปรัชญา (Metaphysics) เป็นปรัชญาที่ว่าด้วยความจริงหรือสิ่งที่แท้จริง
2. ญาณวิทยา (Epistemology) เป็นปรัชญาที่ว่าด้วยความรู้ ความรู้ในที่นี่ หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความจริงหรือสิ่งที่แท้จริง
3. คุณวิทยาหรือปรัชญาที่ว่าด้วยคุณค่า (Axiology) สำหรับปรัชญาสาขานี้แบ่งออกเป็นสาขาย่อย 2 สาขา คือ
 - จริยศาสตร์ (Ethics) เป็นปรัชญาที่พิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าในการกระทำหรือความประพฤติของมนุษย์ที่ถือว่าดีชั่ว ถูกต้องไม่ถูกต้อง
 - สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) เป็นปรัชญา ว่าด้วยคุณค่าประเภทความสวย หรือความงาม

สังัด ภูเขาทอง (2532 : 15) ได้กล่าว สุนทรียศาสตร์ในดนตรีไทยว่าเรามีได้น้อยหน้าประเทศใดในโลกเลย ชาวตะวันตกเคยทิ้งกับเสียงปี่ที่โหยหวน ประสมกับความประหลาดใจที่ผู้เป่าได้เป่าโดยวิธีระบายลมโดยเสียงไม่ขาดช่วงเป็นเวลานานๆ เครื่องดนตรีไทยแทบทุกชิ้นสามารถบรรเลงด้วยลีลาอ่อนหวานไพเราะจับใจ ทั้งยังสอดแทรกอารมณ์ต่างๆ ของเพลงได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

สังัด ภูเขาทอง (2532 : 15) ได้นำเสนอทัศนะสุนทรียะแห่งดนตรีของโซเปน ฮาวเวอร์ กล่าวว่า มนุษย์บางคนได้รับพลังเจตจำนงที่จะมีชีวิตเข้มข้นกว่าผู้อื่น หากไม่มีการระบายออกด้วยประการใดแล้ว เขาจะรู้สึกอึดอัดบุคคลเหล่านี้จึงจำเป็นต้องหาทางระบายออกตามความถนัดของตน บางคนระบายออกโดยการเลี้ยงอันตราย ผจญภัย บางคนระบายออกโดยการใช้อำนาจ บางคนระบายออกโดยอาการวิปริตทางเพศ มีอยู่พวกหนึ่งที่ระบายพลังส่วนเกินนี้ออกมาโดยการสร้างศิลปกรรม ในลักษณะต่างๆ ตามถนัดของตนซึ่งสถาปัตยกรรมและประติมากรรมเป็นทางระบายที่หยาบที่สุด ที่ละเอียดมากขึ้นได้แก่จิตรกรรมและวรรณคดี ส่วนดนตรีระบายได้อย่างละเอียดที่สุด

สุเชาวน์ พลอยชุม (2534 : 2) อ้างถึงใน ศรีนิวาสน์ (2516) ได้กล่าวถึงแนวคิดสุนทรียะแห่งดนตรีว่า วิธีค้นหาความหมายของความงามของนักสุนทรียศาสตร์ มี 2 วิธีคือ ประการแรกนักสุนทรียศาสตร์อาจจะพยายามค้นหาคุณสมบัติของวัตถุที่เรียกกันว่ามี ความงามก่อน แล้วก็ทำการวิเคราะห์ว่า ความงามนั้นมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติอื่นๆ ของวัตถุอย่างไร หรือไม่อีกประการหนึ่งก็คือเขาอาจจะพยายามค้นหาสามัญลักษณะ หรือประสมการณ์อันเป็นบรรทัดฐานของการตัดสินทางสุนทรียศาสตร์ให้ได้ก่อน แล้วแยกแยะ

ประสบการณ์ ทางสุนทรียะนั้นออกให้เห็นว่าแตกต่างจากประสบการณ์ด้านอื่นอย่างไรบ้าง ฉะนั้นวิธีการของสุนทรียศาสตร์จึงเป็นทั้งวัตถุวิสัยและจิตวิสัย

สุเชาวน์ พลอยชุม (2534 : 16) อ้างถึงใน ศรีนิวาสน์ (2516) กล่าวถึง สุนทรียะว่าลักษณะอันขาดเสียมิได้อย่างหนึ่งของประสบการณ์ทางสุนทรียะก็คือ ความรู้สึกเพลิดเพลินใจเพราะตัวกัศตาหรือ บุคคลเท่านั้นที่เป็นแหล่งของคุณค่าทางสุนทรียะหรือแหล่งของความงาม

สงบศึก ธรรมวิหาร (2542 : 228) ได้นำเสนอแนวคิดสุนทรียะแห่งดนตรี ของ Beardley ว่าสุนทรียธาตุนั้นอยู่ที่สัดส่วนของสื่อ ซึ่งเป็นสัดส่วนตายตัว สัดส่วนนี้มีได้มีอยู่ก่อน ณ ที่ใดเลย จนกว่าศิลปินจะค้นพบศิลปินอุดมการณ์ ได้แก่ ผู้พบสัดส่วนที่สมบูรณ์ที่สุดแต่ที่ว่า ศิลปินส่วนมากค้นพบแต่เพียงส่วนใกล้เคียงสัดส่วนที่สมบูรณ์จึงมีศิลปินในระดับต่างๆ แล้วแต่ว่า ศิลปินผู้ใดสามารถ ค้นพบสัดส่วนใกล้เคียงกับสัดส่วนสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด

ปรินดา จินดาศักดิ์ (2535 : 6 – 8) อ้างถึงใน Hume (1979) อธิบาย แนวคิดสุนทรียะแห่งดนตรี พอสรุปได้ว่า การตัดสินความงามโดยวัดจากความพึงพอใจของเรา ไม่ทำให้การตัดสินน่าเชื่อถือ เราจึงต้องพิจารณา ความรู้สึกพึงพอใจร่วมกันทุกคน ถ้าทุกคนมีความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งหนึ่งร่วมกัน เราก็สามารถพูดได้ว่า สิ่งนั้นมีความงามแต่การค้นหาความพึงพอใจร่วมกัน เช่นนี้ยังไม่เพียงพอ ความพึงพอใจของผู้ที่สามารถเชื่อถือได้ จำเป็นต้องเป็น ผู้ที่มีคุณสมบัติ 5 อย่าง กล่าวคือ

1. ต้องมีความละเอียดอ่อน (Delicacy) คือ ละเอียดอ่อนในด้านความรู้สึก ที่มีอยู่ภายในจิตใจ ได้แก่ ความสามารถที่จะแยกสิ่งที่ยามจากสิ่งที่ไม่งาม หรือสิ่งที่ยามมากกว่าออกจากสิ่งที่ยามน้อยกว่า บางคนจะมีการรับรู้ดีกว่าหรือละเอียดอ่อนกว่าบางคนเสมอ

2. ต้องมีการฝึกฝน (Practice) สิ่งนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาความละเอียดอ่อนของจิต คนที่ไม่เคยฝึกฝนมาก่อนจะล้มเหลวไม่สามารถบอกได้ว่าวัตถุ นั้นงามหรือไม่งาม แต่ถ้าเขามีประสบการณ์กับสิ่งนั้นมากขึ้น เขาก็จะตัดสินได้อย่างเที่ยงตรงและมั่นใจยิ่งขึ้น สามารถแยกความงาม และข้อบกพร่องออกจากกันได้ในแต่ละส่วน และสามารถแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดในด้านคุณภาพว่าควรยกย่องหรือควรถือเมื่อทำได้เช่นนี้ก็จะสามารถกล่าวถึงคุณค่าของสิ่งนั้นได้อย่างไม่ผิดพลาด

3. ต้องมีการเปรียบเทียบ (Comparison) งานหลายๆ ประเภทและหลายระดับ เราควรที่จะเห็นความงามในลักษณะต่างๆ ให้มากที่สุด การได้เห็นมากและมีการเปรียบเทียบมากไม่ว่างานนั้นจะอยู่ในสมัยใดหรือเป็นของเชื้อชาติไหนจะทำให้เราสามารถเห็นถึงความงามที่แตกต่างกันได้ได้อย่างแม่นยำ

4. ต้องไม่มีอคติ (Prejudice) ในการตัดสินความงาม งานศิลปะมีจุดประสงค์ที่จะทำให้เกิดผลบางอย่างต่อจิตใจของมนุษย์ จึงควรพิจารณาตามจุดประสงค์นั้น

เช่น ผู้สร้างงานศิลปะมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงต่อสาธารณชน ผู้ชมจะเป็นศัตรูหรือเพื่อนของผู้สร้างงานนั้น ต้องไม่นึกถึงความสัมพันธ์นี้ต้องทำตัวเป็นกลาง

5. ต้องมีการรับรู้ที่ดี (Good sense) คุณสมบัตินี้เป็นเครื่องตรวจสอบว่ามีอคติเกี่ยวข้องกับการตัดสินความงามหรือไม่ และเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นความสัมพันธ์ในส่วนต่างๆ ของงานซึ่งจะทำให้เห็นความงามในงานนั้น

จากที่นักวิชาการ ได้อธิบายถึง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียภาพ มาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียภาพ ได้ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง แนวคิดวิธีการค้นหาความงามและความงามอยู่ที่ไหนซึ่งในที่นี้หมายถึงบุคคลเท่านั้นที่เป็นแหล่งของความงาม ประการที่สองสัดส่วนของความงาม ซึ่งมีอยู่สองลักษณะ คือ วัตถุวิสัย และจิตวิสัย ประการที่สาม เกณฑ์ความพึงพอใจในความงาม 5 อย่าง เช่น ความละเอียดอ่อน การฝึกฝน การเปรียบเทียบ การไม่มีอคติ การรับรู้ที่ดี

1.4 ชุดกิจกรรม

1.4.1 ความหมายของชุดกิจกรรม

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2533 : 1) ได้กล่าวว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง นวัตกรรมการใช้สื่อการสอนแบบประสม โดยอาศัยระบบบูรณาการสื่อหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกัน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ นั่นคือ ชุดกิจกรรมชุดหนึ่งๆ จะมีระบบการใช้สื่อการสอนแบบประสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : บทนำ) กล่าวว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง แผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดรายวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ และจุดหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุดม เขยทิววงศ์ (2545 : 1) ได้นำเสนอ คำกล่าวของนักวิชาการหลายๆ ท่าน ดังนี้

กมล สุตประเสริฐ กล่าวว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง กิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับเด็ก ซึ่งรวมถึงการสอนของครูต่อนักเรียนด้วย

ธำรง บัวศรี กล่าวว่า ชุดกิจกรรม คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

เอกวิทย์ ณ ถลาง กล่าวว่า ชุดกิจกรรม คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียน เนื้อหาวิชา ทศนคติ แบบอย่างพฤติกรรม กิจวัตร สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

เมื่อประมวลกันเข้าแล้วก็จะเป็นประสบการณ์ ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของเด็กถือว่าเป็นชุด การสอนทั้งสิ้น

กรมวิชาการ (2546 ก : 2) อธิบายว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง กิจกรรม พัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วยรูปแบบกระบวนการ วิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับ ประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงมีความหมาย และมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาอารมณ์และสังคม มุ่งสร้างเสริม เจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรม และ ค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จัก และเข้าใจตนเองสร้างจิตสำนึกในธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมปรับตัว และปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่าง มีความสุข

จากความหมายของชุดกิจกรรม ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการ ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง นวัตกรรมหรือ สื่อการสอน เพื่อ ใช้พัฒนาผู้เรียนโดยอาศัยระบบ บรูณาการสื่อหลายๆ อย่างเข้าด้วยกันหรือใช้รูปแบบ กระบวนการวิชาการที่หลากหลายเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้มีประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง และมีคุณค่าพัฒนาจิต สติปัญญา อารมณ์

1.4.2 การสร้างชุดกิจกรรม

เพียรจิต อึ้งโพธิ์ (2529 : 34) ได้กำหนดแนวการสร้างชุดกิจกรรม ดังนี้

1. ควรสร้างชุดกิจกรรมให้มีหลายๆ รูปแบบ เช่นการให้เติมคำให้จับคู่ ต่อเติมตารางอักษร มีการใช้เพลง เกม ประกอบการเรียนการสอน
2. คำนึงถึงความยากง่ายของคำที่นำมาฝึกและมีการเปลี่ยนแปลง รูปแบบของกิจกรรม ไม่ให้ซ้ำจนเด็กเกิดความเบื่อหน่าย
3. การฝึกแม้ว่าจะมีจุดประสงค์สำคัญที่เน้นการเขียน แต่ก็ไม่ใช่เลย การ ฝึกทักษะ การอ่าน การฟังและการพูด ทักษะพื้นฐานนี้จำเป็นต้องได้รับการฝึกไปพร้อมๆ กัน
4. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างชุดกิจกรรม

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2533 : 35) ได้สรุปหลักการสำคัญในการสร้างชุด กิจกรรม ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมมีลักษณะสื่อประสม ที่เป็นรูปธรรมประกอบด้วยหน่วย การเรียนการสอนซึ่งเรียงลำดับจากง่ายไปยาก ไม่มีความซับซ้อน
2. นักเรียนต้องทราบจุดประสงค์ของการเรียน ในแต่ละหน่วยการเรียน การสอน
3. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนรู้
4. กิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความ พึงพอใจ

5. ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จในกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย และความสามารถของนักเรียน ลักษณะค่อยเป็นค่อยไป

6. ให้นักเรียนทราบผลของการกระทำหรือผลการเรียนของตนทันทีเพื่อสามารถปรับปรุงการเรียนการสอนได้ทันที

7. มีการฝึกปฏิบัติและทำซ้ำโดยคำนึงถึงการจัดลำดับ ขั้นตอนจำนวนครั้ง และระยะเวลาการฝึกกิจกรรม

8. มีการสรุปบทเรียน และการทำงานกิจกรรมแต่ละตอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2537 : 115-116) ได้เสนอแนวการสร้างชุดกิจกรรม พอสรุปได้ 5 ประการ ดังนี้

1. การประยุกต์ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยคำนึงถึงความต้องการ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ มนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ สติปัญญา ความต้องการ ความสนใจ ร่างกาย อารมณ์ สังคม เป็นต้น วิธีการที่เหมาะสมที่สุด คือ การจัดการสอนรายบุคคล

2. การเปลี่ยนการเรียนการสอนจากที่เคยยึด ครูเป็นแหล่งความรู้หลักมาเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เรียนด้วยการใช้แหล่งความรู้จากสื่อการสอนแบบต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยวัสดุ อุปกรณ์และวิธีการซึ่งได้จัดให้ตรงเนื้อหาและประสบการณ์ตามหน่วยการสอน ผู้เรียนจะต้องศึกษาด้วยตนเอง จากสิ่งที่ผู้สอนเตรียมไว้ในรูปของชุดกิจกรรม

3. การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ในรูปของการจัดระบบการจัดการใช้สื่อการสอนหลายอย่างมาช่วยสอนให้เหมาะสม การจัดการเรียนแนวทางนี้เป็นการผลิตสื่อการสอนแบบประสมให้เป็นชุดกิจกรรม

4. ปฏิบัติการสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับสภาพแวดล้อม เป็นการเอากระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ประกอบกรรมร่วมกัน ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มจึงเป็นแนวคิดทางพฤติกรรมศาสตร์

5. การจัดสภาพการเรียนการสอนที่ยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้เป็นการ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ตัดสินใจ และปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอนด้วยตนเอง ครูคอยให้การเสริมแรงเพื่อเป็นกำลังใจให้กับนักเรียน

ประภาพรรณ เล็งวงศ์ (2537: 35) ได้สรุปหลักสำคัญในการสร้างชุดกิจกรรมไว้ ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมควรมีหลายรูปแบบและหลายกิจกรรม
2. ในการสร้างชุดกิจกรรมควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยาในการสร้างชุดกิจกรรม ให้ เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก

3. เนื้อหาควรเหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก

4. ชุดกิจกรรมควรเน้นให้เด็กเกิดความคิดมากกว่าเน้นให้เกิดความจำ จากที่นักวิชาการ ได้อธิบายถึง การสร้างชุดกิจกรรมมาแล้วข้างต้น สามารถ สรุปได้ว่า การสร้างชุดกิจกรรม ควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยาที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถ เนื้อหา แบบฝึก ผลการฝึก เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้แนวการสร้างชุดกิจกรรมของศูนย์ เหมาะสมสิทธิ์ และชัยยงค์ พรหมวงศ์ เป็นหลักในการทำวิจัยครั้งนี้

1.4.3 องค์ประกอบชุดกิจกรรม

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2530 : 71-72) กล่าวถึง องค์ประกอบของชุดกิจกรรมสามารถจำแนกออกเป็น 4 ส่วนพอสรุปได้ คือ

1. คู่มือ เป็นคู่มือและแผนการสอนสำหรับผู้สอนหรือผู้เรียนตามแต่ชนิดของชุดกิจกรรมภายในคู่มือจะชี้แจงถึงวิธีการใช้ชุดกิจกรรมเอาไว้อย่างละเอียดอาจจะทำเป็นเล่มหรือแผ่นพับก็ได้

2. บัตรคำสั่ง หรือคำแนะนำจะเป็นส่วนที่บอกให้ผู้เรียนดำเนินการเรียนหรือประกอบกิจกรรมแต่ละอย่าง ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ บัตรคำสั่งจะมีอยู่ในชุดกิจกรรมแบบกลุ่ม และรายบุคคลซึ่งจะประกอบด้วย

2.1 คำอธิบายในเรื่องที่จะศึกษา

2.2 คำสั่งให้ผู้เรียนดำเนินการกิจกรรม

2.3 การสรุปบทเรียน

3. เนื้อหาสาระและสื่อจะบรรจุไว้ในรูปของสื่อการสอนต่างๆ อาจจะประกอบด้วย บทเรียน โปรแกรมสไลด์ เทปบันทึกเสียง แผ่นภาพ หุ่นจำลอง รูปภาพ เป็นต้น

4. แบบประเมินผล ผู้เรียนจะทำการประเมินผลความรู้ด้วยตนเองก่อนเรียนและหลังเรียน แบบประเมินผลที่อยู่ในชุดกิจกรรมอาจจะเป็นชุดแบบฝึกหัดให้เติมคำลงในช่องว่าง เลือกคำตอบที่ถูก จับคู่ คูณจากการทดลอง หรือให้ทำกิจกรรม เป็นต้น

กิดานันท์ มลิทอง (2536 : 181) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมจะประกอบด้วย

1. คู่มือสำหรับผู้สอนในการใช้ชุดกิจกรรมและสำหรับผู้เรียนใช้ชุดกิจกรรม

2. คำสั่งเพื่อกำหนดแนวทางในการสอนหรือการเรียน

3. เนื้อหาสาระบทเรียนจะจัดอยู่ในรูปของสไลด์ฟิล์ม เทปบันทึกเสียง วีดีโอเทป หนังสือบทเรียน เป็นต้น

4. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการให้ผู้เรียนทำรายงานกิจกรรมที่กำหนดให้หรือค้นคว้าต่อจากที่เรียนไปแล้ว เพื่อความรู้ที่กว้างขวางขึ้น

5. การประเมินผล เป็นแบบทดสอบเกี่ยวกับเนื้อหาบทเรียนนั้นๆ
 ประยูทธ เกิดนวล (2540 : 276 – 283) ได้เสนอว่า ชุดกิจกรรมควรมี
 องค์ประกอบต่างๆ พอสรุปได้ ดังนี้

1. คู่มือการใช้ชุดเป็นรายละเอียดของการแนะนำสำหรับผู้สอนใน
 การใช้ชุดกิจกรรม ได้แก่ สิ่งที่ครูและนักเรียนต้องเตรียม บทบาทของครูและนักเรียน แผนผังการ
 จัดชั้นเรียนรายละเอียดอื่น ๆ ซึ่งผู้ใช้ควรทราบ

2. แผนการสอน เป็นรายละเอียดที่ผู้สอนจะต้องรู้ก่อนเข้าสอนใน
 ชั้นเรียน ได้แก่ หัวเรื่องที่จะสอน สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนการสอน หัวข้อเนื้อหา
 กิจกรรม การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

3. ใบงานหรือบัตรคำสั่ง เป็นรายละเอียดสำหรับการมอบงานหรือ
 การทำกิจกรรม เพื่อกำหนดแนวทางการเรียนให้กับผู้เรียน

4. ใบความรู้หรือเนื้อหาสาระที่ผู้เรียนจะต้องรู้ เป็นเอกสารหรือสื่อใน
 รูปอื่น ซึ่งบรรจุเนื้อหาต่าง ๆ ไว้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาผ่านสื่อเหล่านั้น ได้แก่ เอกสารธรรมดา หรือ
 บทเรียนสำเร็จรูป วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง รายการโทรทัศน์ แผ่นภาพ แผนที่ ฯลฯ

5. แบบวัดและประเมินผล เป็นการประเมินผลของกระบวนการและ
 ผลลัพธ์ ได้แก่ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน ผลงานในรูปของแฟ้มสะสมงาน
 (Portfolio) ตามคำสั่งใบงาน แบบสังเกตการทำกิจกรรม การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม
 ตามเกณฑ์มาตรฐาน

จากที่นักวิชาการ ได้อธิบาย องค์ประกอบชุดกิจกรรมมาแล้วข้างต้น
 สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบชุดกิจกรรมควรประกอบด้วย

1. คู่มือการใช้ชุดเพื่อชี้แจงข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ให้ผู้สอนได้รับทราบ
2. เนื้อหาความรู้สำหรับผู้เรียน
3. ใบงาน หรือ กิจกรรมทดสอบ
4. การประเมินผล

1.4.4 แนวคิดการทดสอบประสิทธิภาพชุดกิจกรรม

พัชรินทร์ จันทรพิทักษ์พร (2542 : 68 – 74) อ้างถึงใน ชัยยงค์ พรหม
 วงศ์ (2537) ได้เสนอแนวคิดการทดสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม นำมาสรุป ได้ว่า

การทดสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม หมายถึง การนำชุดกิจกรรม
 ไปทดลองใช้เพื่อปรับปรุงแล้วนำไปทดลองสอนจริง นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วจึงผลิต
 ออกมาเป็นจำนวนมาก

การทดลองใช้ หมายถึง การนำชุดกิจกรรมที่ผลิตขึ้นเป็นต้นแบบไปทดลองใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแต่ละระบบเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมให้เท่ากับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การทดลองสอนจริง หมายถึง การนำชุดกิจกรรมที่ได้ทดลองใช้และปรับปรุงแล้วทุกหน่วยในแต่ละวิชาไปสอนจริงในชั้นเรียน หรือในสถานการณ์การเรียนที่แท้จริงเป็นเวลา 1 ภาคเรียนเป็นอย่างน้อย

ก. การกำหนดเกณฑ์และประสิทธิภาพ เกณฑ์ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับที่ผู้ผลิตชุดกิจกรรมจะพึงพอใจว่าหากชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพถึงระดับนั้นแล้ว ชุดกิจกรรมนั้นก็มีความคุ้มค่าที่จะนำไปสอนนักเรียน และคุ้มแก่การลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้โดยการประเมินผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง (กระบวนการ) กับพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (ผลลัพธ์) โดยกำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น E1 (ประสิทธิภาพของกระบวนการ) E2 (ประสิทธิภาพของผลลัพธ์)

1. ประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง คือ การประเมินต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยหลาย ๆ พฤติกรรม เรียกว่า “กระบวนการ” ของผู้เรียนที่สังเกตจากการประกอบกิจกรรมกลุ่ม (รายงานกลุ่ม) และรายงานบุคคล ได้แก่ งานที่มอบหมาย และกิจกรรมอื่นใดที่ผู้สอนกำหนดไว้

2. ประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย คือ ประเมินผลลัพธ์ของผู้เรียนโดยพิจารณาจากการสอบหลังเรียนและการสอบปลายภาคเรียน

ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมกำหนดเป็นเกณฑ์ที่ผู้สอนคาดหวังว่าผู้เรียนจะ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นที่พึงพอใจโดยกำหนดให้เป็นเปอร์เซ็นต์ของผลเฉลี่ยของคะแนนการทำงาน และการประกอบกิจกรรมของผู้เรียนทั้งหมด นั่นคือ E1/E2 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ / ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

การที่กำหนด E1/E2 ให้มีค่าเท่าใดนั้นให้ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาความพอใจโดยปกติเนื้อหาที่เป็นความรู้ ความจำ มักจะตั้งไว้ 80/80, 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะหรือเจตคติศึกษาอาจตั้งไว้ต่ำกว่านี้ เช่น 75/75 แต่อย่างไรก็ตามไม่ควรตั้งเกณฑ์ไว้ต่ำเพราะตั้งเกณฑ์ไว้เท่าใดก็มักได้ผลเท่านั้น

ข. ขั้นตอนการทดสอบประสิทธิภาพ เมื่อผลิตชุดกิจกรรมขึ้นเป็นต้นแบบแล้วต้องนำชุดกิจกรรมไปทดสอบประสิทธิภาพตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. แบบเดี่ยว (1 : 1) เป็นการทดลองกับผู้เรียน 1 คน โดยใช้เด็กอ่อนปานกลาง และเด็กเก่ง คำนวณหาประสิทธิภาพเสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองแบบเดี่ยวนี้อาจได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาก แต่เมื่อปรับปรุงแล้วจะได้คะแนนสูงขึ้นมากก่อนไปทดลองแบบกลุ่ม

2. แบบกลุ่ม (1 : 10) เป็นการทดลองกับผู้เรียน 6-10 คน (ละผู้เรียนที่เก่งกับอ่อน) คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง

3. ภาคสนาม (1 : 100) เป็นการทดลองกับผู้เรียนทั้งชั้น 40-100 คน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงผลลัพธ์ที่ได้จะใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ค. สิ่งที่ต้องปฏิบัติหลังทดลองประสิทธิภาพชุดกิจกรรม เมื่อทำการทดลองชุดกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนและสมาชิกในกลุ่มที่ฝึก ควรปฏิบัติดังนี้

1. นำผลงานชุดกิจกรรมปฏิบัติของนักเรียนมาประเมินโดยการให้คะแนนกิจกรรมทุกชนิดแล้วหาค่าเฉลี่ยและทำเป็นร้อยละ

2. นำผลสอบหลังเรียนมาหาค่าเฉลี่ยและทำเป็นร้อยละ

3. นำผลการสอบก่อนเรียนและหลังเรียนมาเขียนแผนภูมิเปรียบเทียบเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการรายงานผลการสอน

4. นำสื่อการสอน ซึ่งมีบัตรคำ บัตรสรุปเนื้อหา บัตรกิจกรรมภาพชุดมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

ง. การยอมรับหรือไม่ยอมรับประสิทธิภาพชุดกิจกรรม เมื่อทดลองชุดกิจกรรมภาคสนามแล้วให้เทียบค่า E1/E2 ที่หาได้จากชุดกิจกรรมกับ E1/E2 เกณฑ์ที่กำหนดเพื่อดูว่าเราจะยอมรับประสิทธิภาพหรือไม่ยอมรับประสิทธิภาพให้ถือว่า ความแปรปรวน 2.5 - 5 % นั่นคือ ประสิทธิภาพของชุดการสอนไม่ควรต่ำกว่า เกณฑ์ใน 5% แต่โดยปกติจะกำหนดไว้ 2.5% การยอมรับประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมมี 3 ระดับ คือ

1. สูงกว่าเกณฑ์

2. เท่าเกณฑ์

3. ต่ำกว่าเกณฑ์ แต่ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ

จากที่นักวิชาการได้อธิบายแนวคิดการทดสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม มาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เกณฑ์ คือ ระดับประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และการกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ ของชุดกิจกรรมไว้ 75 / 75 เนื่องจากชุดกิจกรรมเป็นเนื้อหาของความรู้ ความจำ ประการหนึ่งและเนื้อหาที่เป็นทักษะและ เจตคติศึกษาอีกประการหนึ่ง สำหรับการทดสอบประสิทธิภาพชุดกิจกรรม ผู้วิจัยได้ใช้ขั้นตอนการทดสอบ คือ แบบเดี่ยว แบบกลุ่มและภาคสนามตามแนวทางของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ที่นำเสนอแล้วข้างต้น

1.4.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม

ทบวงมहाลัยร่วมกับคณะศิลปศาสตร์ (2545 : 32) อ้างถึง สุพัตรา สุภาพ (2536) ได้อธิบายถึง กระบวนการกลุ่ม ว่ากลุ่มที่มีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการมีการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับและวัตถุประสงค์ไว้แน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมที่ซับซ้อนเช่น ครอบครัว สหพันธ์กรรมกร ลูกเสือ สภากาชาด วัด ฯลฯ โดยทั่วไปบุคคลที่มารวมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์บางประการ และวัตถุประสงค์ก็อาจจะเป็นเรื่องใหญ่

สมยศ นาวิการ (2539 : 10) อธิบายถึง แนวคิดกระบวนการกลุ่ม ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีแบบแผนระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องขึ้นอยู่กับระหว่างกันเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายเฉพาะอย่าง

พรนพ พุกกะพันธ์ (2542 : 96) อธิบาย แนวคิดกระบวนการกลุ่ม เกี่ยวกับความสำคัญของกลุ่มว่า

1. กลุ่ม เป็นการรวมกันของหลายๆ คนและมาจากหลายๆ ฝ่าย ทำให้กลุ่มมีลักษณะที่มีความสามารถหลายๆ อย่าง
2. กลุ่มทุกกลุ่มต่างก็มีลักษณะและประเภทของงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำปรากฏอยู่
3. กระบวนการวิธีทำงานของกลุ่มและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นไปในกลุ่ม

พรนพ พุกกะพันธ์ (2542 : 60 - 61) อธิบายถึง แนวคิดกระบวนการกลุ่มเกี่ยวกับทฤษฎี ความเหนียวแน่นของกลุ่ม พอสรุป ดังนี้

1. ขนาดกลุ่ม
2. การมีทัศนคติและค่านิยมที่คล้ายคลึงกัน
3. เคยร่วมงานกันมาก่อนและประสบผลสำเร็จในการทำงานนั้นๆ
4. การตกลงการได้ในเป้าหมายของกลุ่ม
5. ความถี่ของการติดต่อสื่อสารพูดคุยกัน
6. การเข้ากันได้ดีของสมาชิกกลุ่ม

พรนพ พุกกะพันธ์ (2542 : 305) ได้นำเสนอ แนวคิดกระบวนการกลุ่มของเคลตัน แอลเคอร์เฟอร์ ซึ่งได้สร้างทฤษฎี ERG หรือ Existence, Relatedness and Growth Theory เป็นทฤษฎีว่าด้วยความต้องการการรวมกลุ่มของมนุษย์ไว้ 3 ประการ คือ

1. รวมกลุ่มเพื่อความต้องการมีชีวิตอยู่ เช่น การมีชีวิตอยู่ในการทำงาน มีรายได้ สวัสดิการ ผลประโยชน์ เป็นต้น
2. รวมกลุ่มเพื่อความต้องการมีความสัมพันธ์กับคนอื่นเช่น ต้องการมีมิตรสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างแบ่งปันความคิด ความรู้สึกกับบุคคลอื่น ๆ

3. รวมกลุ่มเพื่อต้องการการเจริญงอกงาม เช่น เพื่อพัฒนาสมรรถภาพ และความสามารถบุคคล

ซีรคักดี อัครบวร (2542 : 129) อธิบาย แนวคิดกระบวนการกลุ่มว่า เป็นการรวมกลุ่มทางสังคม อย่างมีรูปแบบโดยทั่วไปจัดตั้งขึ้นโดยสมาชิกที่มีคุณสมบัติ หรือ ความสนใจสอดคล้องต้องกันคล้ายคลึงกัน ร่วมกันบริหาร หรือจัดการอย่างเป็นระบบมีเป้าหมาย ที่ชัดเจนร่วมกัน

คณะกรรมการจัดทำหนังสือวิถีไทย (2543: 50) อธิบายถึง แนวคิด กระบวนการกลุ่มว่ามีการจัดตั้งขึ้นตามลักษณะที่เด่นชัด 4 ประเภท ดังนี้

1. กลุ่มที่จัดตั้งเพื่อการอาชีพ ได้แก่ สหกรณ์ประเภทต่างๆ เช่น สมาคม ชลประทาน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น

2. กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการปกครองและการบริหาร ได้แก่ คณะกรรมการ พัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

3. กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นตามเพศและวัย ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มเยาวชน เกษตรกร กลุ่มสตรี เป็นต้น

4. กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการศึกษาศาสนาและอนามัย ได้แก่ คณะกรรมการ พัฒนาอนามัยหมู่บ้าน คณะกรรมการการศึกษา คณะกรรมการวัด เป็นต้น

วิภาพร มาพบสุข (2543 : 275) ได้อธิบายถึง แนวคิดกระบวนการกลุ่ม ดังนี้

1. เกิดความสามัคคีและความไว้นื้อเชื่อซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก ในกลุ่ม

2. กลุ่มจะเป็นผู้ก่อกำเนิดงานเล็กๆ ไปสู่งานใหญ่ และงานใหญ่จะประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันทำงาน

3. สมาชิกทุกคนมีโอกาสปรึกษาหารือกันเพื่อสร้างความมาตรฐาน ของงาน ในขณะที่เดียวกันสามารถพัฒนาตนเองไปพร้อม ๆ ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้า

4. มาตรฐานการทำงานของกลุ่ม จะมีผลดีต่อการกำหนดมาตรฐานแก่ กลุ่มงานอื่นๆ

5. ทำให้องค์กรมีความเจริญเติบโต ส่งผลดีต่อความสำเร็จใน ประสิทธิภาพของงานทั่วทั้งองค์กร

Robbins (1990 : 4) อธิบาย แนวคิดกระบวนการกลุ่ม ว่าเป็นจิตสำนึก ในการร่วมกันทางสังคมที่เกาะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่ยืดโยงกันอย่างชัดเจน โดยมีองค์ประกอบ ของความเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป้าหมายร่วมกันหรือมีกลุ่มเป้าหมายอย่างเดียวกัน

จากที่นักวิชาการ ได้อธิบายถึง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ กระบวนการกลุ่มมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการกลุ่ม คือ การรวมกันของคน ตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปเพื่อต้องการทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน มีความต้องการอย่าง เดียวกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีข้อตกลงที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านพัฒนาเยาวชน และด้านดนตรีได้มี ผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้หลากหลายรูปแบบ และค้นพบข้อวิจัยอย่างกว้างขวาง สามารถนำมาเสนอ ได้ดังนี้

ปริญดา จินตาศักดิ์ (2535) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง สุนทรียะแห่งดนตรี ผลการวิจัยพบว่า การกล่าวถึงความงามในดนตรีโดยมุ่งพิจารณาในประเด็นที่ว่า เธออธิบาย ความงามในดนตรีได้อย่างไร กล่าวคือ โดยปกติแล้วเมื่อเรากล่าวว่าสิ่งหนึ่งงาม คำอธิบาย ของเราเกี่ยวกับมันก็คือ มันให้ความพึงพอใจ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าถึงแม้ว่าการที่สิ่งที่ถือว่างามให้ ความพึงพอใจ จะเป็นเรื่องจำเป็น ส่วนสำหรับสิ่งที่เรากล่าวว่างาม แต่การอธิบายว่าสิ่งนี้งามโดย ใช้ความพึงพอใจแต่เพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถทำให้เรารู้ได้ว่าสิ่งนี้มีความงามได้อย่างไร และ งามต่างจากสิ่งอื่นได้อย่างไรและบางครั้งอธิบาย เช่นนี้อาจทำให้การตัดสินใจว่าสิ่งใดงามหรือ ไม่งามผิดพลาดไปได้ ดังนั้นการอธิบายความงาม จึงควรพิจารณาที่ตัววัตถุด้วย นั่นคือ พิจารณาว่า คุณสมบัติอะไร ในตัววัตถุที่ทำให้เราพึงพอใจ หรือทำให้เรากล่าวได้ว่า วัตถุนั้นมี ความงาม นอกจากนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาความในดนตรี เฉพาะในส่วนที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่ง คือ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในดนตรี การพยายามตอบปัญหาเหล่านี้ จะช่วยให้ คำอธิบายเกี่ยวกับความงาม ของวัตถุโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดนตรี มีเหตุผลน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

ชัชคม พรประสิทธิ์ (2539) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องผลงานเพลงเดี่ยวจะเข้ของ คุณครูละเมียด จิตตเสวี ผลการวิจัยพบว่า เพลงเดี่ยว เป็นการแสดงความรู้ความสามารถใน ระดับสูง เนื่องจากเพลงไทยที่จัดไว้เป็นทางสำหรับการเดี่ยวอวตฝีมือนั้น เป็นทางที่ผู้ประพันธ์ได้ ประดิษฐ์ขึ้นเป็นกรณีพิเศษ ต้องใช้เมตพรายในการบรรเลงสลัซซัซซันและมีความไพเราะ ยาก ที่จะฝึกหัดให้สำเร็จลุล่วงเป็นศิลปะที่งดงามได้ คุณครูละเมียด จิตตเสวี หรือ นางสนิท บรรเลง การ เป็นศิลปินเอกที่มีความรู้ ความสามารถ โดยเฉพาะด้านเครื่องสายไทย เป็นผู้ที่ได้รับการยก ย่องในวงวิชาการว่ามีความเป็นเลิศในการเดี่ยวจะเข้ ลักษณะเพลงเดี่ยวของคุณครูละเมียด สามารถใช้ลักษณะการคิด “ทึ่งนอย” ได้อย่างเหมาะสม เสียงจะเข้มีความชัดเจนเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะ จากปรากฏความเข้มของกลวิธีพิเศษในเพลงเดี่ยวมีสัดส่วนที่พอเหมาะ ประวัติชีวิตและ ผลงานของท่านได้สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงตน ให้เป็นไปภายใต้กรอบของผู้ที่มีจรรยาบรรณ ศิลปินที่ดี และเป็นผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานชั้นสูงที่มีคุณค่าต่อวงการดนตรีไทย

ณัฐชยา ไชยศักดิ์ (2541) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องประวัติชีวิตและผลงานของ อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน เป็นผู้ที่ชอบใฝ่หาความรู้และมีความรักในดนตรีมาตั้งแต่วัยเยาว์ อาจารย์เป็นผู้ที่มีความสามารถอย่างยิ่ง ทั้งด้านการเล่นเครื่องสายไทย โดยเฉพาะจะเข้และกระจับปี่ ทางเดี่ยวกระจับปี่เพลงลาวแพน ทางอาจารย์ปกรณ์นั้น พบว่า มีเทคนิคในการคิด เช่นเดียวกับจะเข้ เช่น การสะบัด การขยี้ การปรับ การคิดเป็นคู่ประสาน เป็นต้น อาจารย์เป็นผู้ที่มีลักษณะของผู้นำที่ดี มีความรับผิดชอบอย่างสูงทั้งในด้านการงานและครอบครัว เป็นผู้มีอารมณ์ขัน สามารถคุยหรือเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างสนุกสนาน

สถาบันราชภัฏราชครินทร์ (2544) อ้างถึงใน สุดาพร พินิจมนตรีได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องวิธีคิดและบทบาทการสืบสานวัฒนธรรมของปราชญ์ท้องถิ่น:กรณีศึกษานายสาร สาระทัศน์านันท์ ผลการศึกษาพบว่า วิธีการคิดของนายสาร สาระทัศน์านันท์เป็นวิธีคิดแบบองค์รวมโดยมีพื้นฐานความคิดจากบริบททางวัฒนธรรม และบทบาทการสืบสานวัฒนธรรมของสาร สาระทัศน์านันท์ ผลการศึกษาพบว่า บทบาทปรากฏเด่นชัดคือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม การเผยแพร่ผลงานวัฒนธรรม และความรู้วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและผลที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการอบรมเยาวชนไทย ให้มีชีวิตสำนึกในการดำรงเอกลักษณ์จากวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถปรับตัวและรับเอาความเจริญทางเทคโนโลยีมาเสริมความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไป

สถาบันราชภัฏเลย (2545) อ้างถึงใน ลดาวัลย์ โสภณทัต ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาททางสังคมและวัฒนธรรมของศูนย์ศิลปีสรินธร อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า ในด้านการจัดการศึกษา การเรียนการสอนศิลปะ ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบครูอาจารย์ได้รับการยอมรับในความรู้ความสามารถ นักเรียนมีความสามารถจัดทำผลงานศิลปะ ในด้านสังคมทำให้เยาวชนอยู่ในระเบียบมีจิตใจที่ดีงาม สุขุม เยือกเย็น ไม่ก้าวร้าว ส่งผลให้สังคมสงบสุขกระบวนการดำเนินงาน จะเน้นการพัฒนาความคิดแก่เด็กและเยาวชนโดยการใช้ศิลปะเป็นสื่อในการปลูกฝังสืบทอดแนวคิดจะทำให้เกิดการพัฒนาผลงานและนำไปถ่ายทอดในผลงานศิลปะ ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของศูนย์ศิลปีสรินธรที่มีต่อสังคม ในการเป็นสื่อวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงความคิดของเยาวชนระดับท้องถิ่น และระดับนานาชาติโดยผ่านงานศิลปะและเป็นแนวทางในการจัดตั้งศูนย์ศิลป์อื่นๆ ต่อไปและยังส่งผลต่อการศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กเยาวชนและสังคมทั่วไป ให้มีทักษะทางด้านศิลปะที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาเยาวชนด้วยศิลปะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรีด้านประวัติและผลงานของท่านครูบาอาจารย์ต่างๆ เพื่อศึกษาวิธีการ วิธีคิด วิธีเผยแพร่ผลงานดนตรี ตลอดจนแนวทางการเรียนรู้ การฝึกฝน การปฏิบัติตนของท่านทั้งหลาย เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ บังเกิดสุนทรียภาพและการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรี

ด้านหลักการทางสุนทรียศาสตร์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลและความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ มาเป็นแนวทางการวางกรอบความคิดในการวิจัยเพื่อนำไปพัฒนาเยาวชนให้บังเกิดความรู้ ความสามารถและสุนทรียภาพอันจะเป็นประโยชน์สำหรับเยาวชนที่เข้ารับการพัฒนาลึบต่อไป

3. กรอบความคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดในการวิจัยเรื่องการพัฒนาเยาวชนด้วยดนตรีไทย กรณีศึกษา : เยาวชนในเขตพื้นที่ ตำบลแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ดังนี้

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

